

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ДО ЗАХИСТУ

завідувач кафедри світової
політики, дипломатії та
туристичного бізнесу
доц. Парфіненко А.Ю.

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: «**ПРОЯВИ ТА МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНОМУ
ТЕРОРИЗМУ В РЕГІОНАХ СВІТУ**»

Виконала: студентка 2 курсу групи УКР-61
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Жеребцова Тетяна Володимирівна

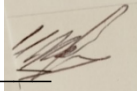

(прізвище та ініціали)

Керівник: д. і. н., проф. Лиман С. І.

(прізвище та ініціали)

Рецензент: к. е. н. доц. Марченко І. С.

(прізвище та ініціали)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Голова Екзаменаційної комісії

(підпис)

Вялієв Фаріз

(прізвище та ініціали)

Харків – 2024 рік

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Напрямок підготовки _____

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

ЗАТВЕРДЖУЮ

завідувач кафедри світової політики
дипломатії та туристичного бізнесу
Доц. Парфіненко А. Ю.

« _____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ (ПРОЄКТ)

Жеребцова Тетяна Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи Прояви та механізми протидії міжнародному тероризму в регіонах світу

керівник роботи _____

Лиман Сергій Іванович д. і. н., проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від 01.07.2024 р. № 4002-5/1581

2. Строк подання студентом роботи 25.11.2024 р. _____

3. Перелік питань, які потрібно розробити

дослідити проблему міжнародного тероризму як об'єкту наукових досліджень; визначити понятійно-категоріальний апарат дослідження; проаналізувати історичні особливості формування та еволюції тероризму; дослідити ісламський тероризм як глобальну проблему; вивчити спільну протидію тероризму на міжнародній арені; визначити роль регіональних організацій у протидії тероризму; порівняти особливості боротьби з тероризмом в Європі та АТР; описати механізми протидії тероризму в Африці, Латинській Америці та на Близькому Сході.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Розділ 1. Теоретико-методологічні основи та джерельна база дослідження проблеми міжнародного тероризму
2	Розділ 2. Міжнародний тероризм як глобальна проблема
3	Розділ 3. Регіональні виміри протидії тероризму

5. Дата видачі завдання 03.09.2024 р.

Студент

підпис

Т. В. Жерецова
ініціали, прізвище

Керівник роботи

підпис

С.І. Лиман
ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Жеребцова Т. В. Прояви та механізми протидії міжнародному тероризму в регіонах світу.

Магістерська робота присвячена вивченню проявів та механізмів протидії міжнародному тероризму в різних регіонах світу. Розкрито природу та основні особливості тероризму як глобального феномена, визначено основні його види та регіональні особливості. Висвітлено теоретико-методологічні основи і джерельну базу дослідження тероризму, з'ясовано сутність основних понять та категорій.

Простежено історичні особливості формування та еволюцію тероризму. Проаналізовано сучасну динаміку міжнародного тероризму. Особлива увага приділена аналізу сучасних стратегій боротьби з терористичними загрозами, що застосовуються на міжнародному, регіональному та національному рівнях. У роботі проведено порівняльний аналіз регіональних підходів до протидії тероризму в Європі, АТР, Африці, Близькому Сході та Латинській Америці.

Обґрунтовано важливість міжнародного співробітництва, координації дій між країнами та інтеграції зусиль на всіх рівнях задля підвищення ефективності протидії терористичним загрозам.

Ключові слова: міжнародний тероризм, терористичні організації, стратегія боротьби з тероризмом, терористична тактика.

Zherebtsova T. V. Manifestations and mechanisms of countering international terrorism in different regions of the world

The master's thesis is devoted to the study of manifestations and mechanisms of countering international terrorism in different regions of the world. The nature and main features of terrorism as a global phenomenon are revealed, its main types and regional peculiarities are identified. The theoretical and methodological foundations and source base of the study of terrorism are highlighted, the essence of basic concepts and categories is clarified.

The historical features of the formation and evolution of terrorism are traced. The modern dynamics of international terrorism is analysed. Particular attention is paid to the analysis of modern strategies for combating terrorist threats used at the international, regional and national levels. The paper provides a comparative analysis of regional approaches to countering terrorism in Europe, Asia-Pacific, Africa, the Middle East and Latin America. The importance of international cooperation, coordination of actions between countries and integration of efforts at all levels to increase the effectiveness of countering terrorist threats is substantiated.

Keywords: international terrorism, terrorist organisations, counter-terrorism strategy, terrorist tactics.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи та джерельна база дослідження проблеми міжнародного тероризму.....	5
1.1. Проблема міжнародного тероризму як об’єкт наукових досліджень.....	5
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження.....	8
Розділ 2. Міжнародний тероризм як глобальна проблема.....	17
2.1. Історичні особливості формування та еволюції тероризму	17
2.2. Ісламський тероризм як глобальна проблема	26
2.3. Спільна протидія тероризму на міжнародній арені.....	30
Розділ 3. Регіональні виміри протидії тероризму.....	37
3.1. Роль регіональних організацій у протидії тероризму.....	37
3.2. Особливості боротьби з тероризмом в Європі та АТР.....	43
3.3. Механізми протидії тероризму в Африці, Латинській Америці та на Близькому Сході.	51
Висновки.....	61
Список використаних джерел.....	64

ВСТУП

Тероризм — це використання насильства або загрози насильства з політичних, релігійних, ідеологічних або інших цілей для досягнення своїх вимог чи впливу на владу, суспільство або конкретних осіб. Тероризм часто супроводжується залякуванням, створенням паніки та насадженням страху серед населення або певних груп людей.

Актуальність теми зумовлена зростанням та поширенням міжнародного тероризму, що становить серйозну загрозу для миру, безпеки та стабільності в усьому світі. Терористичні акти призводять до численних жертв, руйнують економіку, інфраструктуру та соціальні структури, а також породжують атмосферу страху та недовіри в суспільстві. Міжнародний тероризм тісно пов'язаний з іншими транснаціональними проблемами, такими як організована злочинність, торгівля зброєю, наркотиками та людьми. Це ускладнює боротьбу з тероризмом, адже терористичні угруповання часто використовують ці канали для фінансування своєї діяльності, окрім того, методи терористів постійно змінюються, тому розгляд цієї теми залишається актуальним.

Проблему тероризму розглядали такі учені, як Брайан Дженкінс у своїй книзі описав основні цілі терористів, їхню мету та засоби протидії тероризму [41], Олів'є Руа аналізував роль ісламу в сучасному світі та дослідив, як радикальні ісламістські рухи використовують глобалізацію для досягнення своїх цілей [45], Брюс Гоффман розглядав еволюцію тероризму, зокрема зміни в методах та стратегіях таких, як використання новітніх технологій та інтернету. Його робота надає детальний аналіз терористичних угруповань і ролі урядів у протидії тероризму [39], Карл Гейнцен сформулював використання насильства та масового вбивства задля здійснення політичних змін [38], Девід Рапопорт розробив теорію «чотирьох хвиль» тероризму, пояснюючи етапи його розвитку від анархістських рухів XIX століття до сучасного ісламського тероризму [44], в роботі С. М. Маделик було описано еволюцію тероризму від давніх часів до сучасності, підкреслюючи його значення в світових політичних процесах. [25], І. В. Тимошенко зосереджується на політико-правовому аспекті тероризму,

визначаючи його мету, причини та різновиди [30], Т. Гумбатов розрізнив терор і тероризм, вказуючи на політичну основу тероризму і його використання як методу політичної боротьби. [23], Степанченко О. О. Дав визначення поняттю «етнорелігійний тероризм» [29], Є. Ю. Бараш та А. О. Самасьонюк дослідили сучасні тенденції тероризму в Україні та світі, аналізуючи вплив глобалізації та радикалізації на розвиток тероризму [20].

Об’єкт дослідження – міжнародний тероризм як глобальне явище, а також регіональні прояви терористичних загроз в різних частинах світу.

Предмет – механізми та стратегії протидії міжнародному тероризму, застосовувані міжнародними організаціями, державами та регіональними союзами.

Метою даної роботи є вивчити особливості проявів міжнародного тероризму в різних регіонах світу та проаналізувати існуючі механізми і методи протидії терористичній загрозі.

Для досягнення мети було поставлено наступні **завдання**:

- дослідити проблему міжнародного тероризму як об’єкту наукових досліджень;
- визначити понятійно-категоріальний апарат дослідження;
- проаналізувати історичні особливості формування та еволюції тероризму;
- дослідити ісламський тероризм як глобальну проблему;
- вивчити спільну протидію тероризму на міжнародній арені;
- визначити роль регіональних організацій у протидії тероризму;
- порівняти особливості боротьби з тероризмом в Європі та АТР;
- описати механізми протидії тероризму в Африці, Латинській Америці та на Близькому Сході.

У роботі використано такі методи дослідження, як: аналіз і синтез, порівняння, опис, узагальнення, ретроспектива, прогнозування і статистичний.

Вирішенню дослідницьких завдань підпорядкована структура дипломної роботи. Вона складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, містить 65 сторінок основного тексту. Список використаних джерел та літератури включає 95 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ

1. 1. Проблема міжнародного тероризму як об'єкт наукових досліджень

Тероризм є одним із найбільш складних і проблемних явищ сучасності. Його характеризують як насильство, націлене на політичне протистояння людей з метою залякування або досягнення ідеологічної мети. Тероризм може мати відкриту або приховану форму, іноді він пов'язаний з організованою злочинністю, наркаторгівлею та іншими видами злочинної діяльності [23].

Дослідження тероризму здійснюються у єднанні різних галузей, таких як політологія, соціологія, психологія, історія, право та інші. Брайан Дженкінс (Brian Jenkins) – засновник Ради з дослідження тероризму та міжнародних терористичних загроз (RAND Corporation), він проводив дослідження з питань тероризму та боротьби з ним з 1970-х років. В своїй книзі «Тероризм: Інша Світова Війна» Дженкінс описав поняття тероризму, головні цілі та мету терористів, а також засоби протистояння йому [41].

Олів'є Руа (Olivier Roy) у книзі «Globalized Islam: The Search for a New Ummah» (2004) [45] досліджує роль ісламу в сучасному світі, зокрема як радикальні ісламістські рухи використовують глобалізацію для досягнення своїх цілей. Він аналізує, як ісламістські організації, включаючи терористичні угруповання, намагаються створити «нову умму» — глобальне ісламське суспільство. Ця робота є важливою для розуміння зв'язку між ісламізмом, глобалізацією і тероризмом.

Великий внесок в дослідження даної теми зробив Брюс Гоффман в роботі «Inside Terrorism» [39]. Гоффман є одним з провідних експертів з тероризму. У книзі він аналізує еволюцію тероризму від традиційних форм до сучасних методів, таких як використання інтернету і новітніх технологій. Робота також охоплює різні терористичні угруповання, їхню ідеологію, стратегії, а також роль урядів і міжнародних організацій у протидії тероризму. Оновлене видання 2017

року [40] включає дослідження таких сучасних загроз, як Ісламська держава (ІДІЛ).

Німецький революціонер та анархіст Карл Гейнцен став першою людиною, яка сформувала в своєму памфлеті «Mord und Freiheit» [38] використання насильства та масового вбивства задля досягнення політичних цілей. Його діяльність продовжив Йоган Мост, який написав працю «Revolutionäre Kriegswissenschaft» [42], в якій заклав підґрунтя революційного руху в США. В цій роботі він детально описав процес створення вибухівки та її використання.

Девід Рапопорт (David Rapoport) – один із провідних дослідників, який розробив теорію “чотирьох хвиль” тероризму, пояснюючи розвиток цього явища від анархістського тероризму 19 століття до ісламського тероризму сучасності. «The Four Waves of Modern Terrorism» (2002) – стаття, яка розглядає історичні зміни в тероризмі [44]. Рапопорт розробив теорію «чотирьох хвиль» тероризму, пояснюючи, як тероризм змінювався протягом останніх 150 років. Він виокремлює чотири етапи: анархістську хвилю кінця 19 століття, антиколоніальну хвилю середини 20 століття, «нову ліву» хвилю 1960-х і 1970-х років, та релігійний тероризм, який домінує в сучасну епоху. Це дослідження є важливим для розуміння, як тероризм еволюціонував та змінював тактику залежно від політичних і соціальних умов.

Марта Креншоу в роботі «Explaining Terrorism: Causes, Processes, and Consequences» (2011) [37] вивчає причини тероризму, а також процеси радикалізації. Вона також аналізує наслідки терористичних актів для суспільства та держави, приділяючи увагу як політичним, так і психологічним аспектам. Авторка досліджує, як соціальні, економічні і політичні чинники впливають на появу тероризму, і надає рекомендації щодо його попередження.

Серед українських дослідників можна виділити С. М. Маделик. В роботі «Історичні витоки та еволюція тероризму» [25] автор дослідив витоки тероризму та розвиток його від прадавніх часів до сьогодення, від окремих актів проти представників влади та урядів до більших терористичних дій, що націлені на широке коло осіб. Автор дійшов висновку, що тероризм став невід’ємною частиною світових політичних та економічних процесів у XXI столітті. Еволюція

тероризму вилилася вдосконаленням методів та форм терористичних організацій. Сучасний тероризм має широкий розмах і підтримку, координацію міжнародних терористичних центрів і організацій, та здатність впливати на міжнародну громадську думку. Тероризм став ефективним засобом для досягнення політичних цілей груп, які є слабкими з огляду на державу та міждержавні організації.

Інший український дослідник І. В. Тимошенко надав увагу визначенню поняття тероризм в політико-правовому контексті та проаналізував сутність тероризму, його мету, причини та різновиди [30]. В своїй праці І. В. Тимошенко зазначив, що держава і громадянське суспільство має об'єднатися задля того, щоб мінімізувати можливість терористичної актів, а не просто придушувати окремі події. Також автор зазначив, що необхідно розробити суспільні відповіді на акти тероризму, створити механізми для успішної боротьби з фінансовою підтримкою тероризму та незаконним обігом зброї.

Т. Гумбатов розділив поняття терор і тероризм та визначив головні відмінності цих понять. Так в роботі «Терор і тероризм: площина понятійної взаємодії [23] він зазначив, що в основі тероризму лежить конфлікт, а терор – це політика залякування, придушення опонентів. Автор зробив висновки, що у своєму конкретному вияві терор здійснюється шляхом організації терористичного акту; тероризм переслідує політичні мотиви та є специфічною формою політичного насильства.

О. О. Степанченко дав визначення поняттю «етнорелігійний тероризм» [29] та резюмував, що етнорелігійний тероризм є різновидом агресивних кримінальних практик політичного спрямування та зазначив, що етнорелігійний тероризм можна вважати феноменом сучасної цивілізації, що втілюється в ідеології протистояння, ворожнечі та ненависті до релігійно-світоглядної та етнічної інакшості. Це явище проявляється як у соціальній діяльності, так і у відповідних асоціальних та кримінальних практиках, що мають на меті утвердження етнічної ідентичності та політичної претензійності.

Бараш Є. Ю. Та Самасьонюк А. О. В роботі «Тенденції прояву тероризму: аналіз сучасного стану, шляхів профілактики й попередження в Україні та світі»

[20] розглянули поточний рівень тероризму на території України в контексті глобальних тенденцій та радикальних релігійних течій, дослідили різні підходи до визначення поняття «тероризм». Було висвітлено методи профілактики та протидії цій загрозі. Також розглянуто вплив глобалізаційних процесів та радикалізації на розвиток тероризму серед окремих груп населення.

Таким чином, можна сказати, що тероризм — це серйозна загроза безпеці країн та світу в цілому. Терористичні акти можуть призвести до трагічних наслідків для людей, економіки та політики країн. При цьому, сучасний тероризм відрізняється від тероризму минулих років, оскільки нині терористичні групи використовують сучасні технології та інформаційні засоби для здійснення своїх планів. Загалом тема тероризму достатньо вивчена серед українських та зарубіжних дослідників, проте, оскільки методи терористів постійно змінюються, розгляд даної теми завжди буде актуальним.

Подолання тероризму потребує комплексного підходу, який включає в себе політичні, економічні та соціальні заходи. Важливо розробляти стратегії боротьби з тероризмом та запобігання його поширенню. До цього можна віднести підвищення безпеки на транспорті та в громадських місцях, збільшення кількості контролюючих органів, посилення правової бази щодо боротьби з тероризмом та інше.

Тероризм залишається глобальною загрозою, яка потребує скоординованої та багатосторонньої відповіді. Роботи як українських, так і зарубіжних дослідників демонструють важливість комплексного підходу до проблеми, включаючи історичний аналіз, соціальні дослідження, правові ініціативи та міжнародне співробітництво. Вивчення тероризму в різних його формах та контекстах дозволяє не тільки глибше зрозуміти його причини, але й розробляти ефективні стратегії протидії для збереження міжнародної та національної безпеки.

1. 2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження

Термін «тероризм» походить від поняття «терор». Терор – це насильницькі дії або їх загроза, метою яких є залякування, придушення противників, нав'язування певної лінії поведінки. Вперше термін набув свого політичного відтінку в роки Французької революції. Спочатку поняття тероризм розуміли як насильницькі дії з боку держави, проте в 1880-90х роках під впливом анархістів тероризм почав асоціюватися вже з недержавними діячами [46].

У науковій літературі є різні тлумачення цього поняття, так деякі дослідники визначають тероризм як сукупність терористичних актів або систематичне, соціально, політично чи ідеологічно обґрунтоване використання насильства або погроз застосування такого щодо життя, здоров'я людей, прав і законних інтересів різних суб'єктів з метою залякування суспільства та примусу третьої сторони до прийняття необхідних терористам рішень [30].

В Резолюції 1556 (2004) Ради Безпеки ООН (Додаток А) надається визначення тероризму як злочинних актів, зокрема проти цивільних осіб, які вчиняються з наміром заподіяти серйозну шкоду здоров'ю або смерть або захопити заручників задля того, щоб викликати стан жаху у широкого загалу, або групи людей, або окремих осіб, залякати населення або змусити уряд чи міжнародну організацію вчинити якусь дію або утриматися від її вчинення і являють собою злочини за змістом міжнародних конвенцій і протоколів, що стосуються тероризму, і відповідно до визначень в них ні за яких обставин не можуть бути виправдані жодними міркуваннями політичного, філософського, ідеологічного, расового, етнічного, релігійного чи іншого подібного характеру [4].

Національні визначення тероризму здебільшого залишаються на розсуд держав, що призводить до різних тлумачень у національному законодавстві про боротьбу з тероризмом. Неоднозначне визначення тероризму в деяких державах призвело до політики та практики, які порушують фундаментальні свободи осіб і населення та дискримінують окремі групи. Національні визначення повинні

завжди відповідати міжнародним принципам законності та правової визначеності.

Так, згідно до закону України «Про боротьбу з тероризмом», тероризм визначається як суспільно небезпечна діяльність, що полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства або вчинення інших посягань на життя та здоров'я ні в чому не повинних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [1].

Український вчений С. Рябов описав тероризм як здійснення політичної боротьби засобами залякування, насильства проти політичних опонентів, дестабілізація суспільства, державно-політичного ладу шляхом систематичного насильства і остраху, політичних вбивств та провокацій [28].

Поняття міжнародний тероризм Федеральне Бюро Розслідувань США(ФБР) [84] характеризує як насильницькі злочинні дії, вчинені особами та/або групами, які надихаються або пов'язані з визнаними іноземними терористичними організаціями чи державами (підтримуваними державою).

Терористичні дії можна назвати тероризмом тільки тоді, коли вони застосовуються в політичних цілях. При цьому тероризм вже передбачає застосування системного терору (акт насильства, метою якого є навести страх та жах на певну групу людей або окрему людину), який здійснюється для досягнення політичних цілей [23].

Європол виділяє такі види тероризму:

- Етнорелігійний та сепаратистський тероризм
- Джихадський тероризм
- Лівий і анархічний
- Правий тероризм
- Однопроблемний [72].

Етнонаціональний тероризм та сепаратистський тероризм – це форми тероризму, що базуються на ідеології, яка спонукає до насильства від імен етнічних, національних або релігійних інтересів.

Етнонаціональний тероризм використовує насильство як засіб для досягнення політичних цілей в інтересах конкретної етнічної групи або нації. Це

може включати терористичні акти, спрямовані на політичний тиск на державу, з наданням відділу її від певної території або розширення правої етнічної групи, що стала об'єктом дискримінації.

Сепаратистський тероризм, з іншого боку, є формою тероризму, що спрямовується на досягнення політичних цілей через створення незалежної держави або територіальної автономії. Це може бути пов'язано з етнонаціональними проблемами, але також може бути пов'язано з іншими ідеологіями, такими як ідеологія класової боротьби.

У більш вузькому розумінні, етнорелігійний тероризм – це різновид агресивної насильницької злочинності, підставою для скоєння якої є релігійно-світоглядне та/або етнічне домінування в системах соціально-політичної практики, яка досягається через залякування як результат вчинення вбивств, знищення або пошкодження майна, об'єктів природи та злочинів забезпечувального характеру (фінансове, кадрове, інформаційне та інше забезпечення) [29].

За визначенням Європолу етнонаціоналістичні та сепаратистські терористичні групи мотивовані націоналізмом, етнічною приналежністю та/або релігією. Сепаратистські групи прагнуть виокремити власну державу зі складу більшої країни або приєднати територію однієї країни до іншої. Країни або приєднати територію від однієї країни до іншої. Ліві або праві ідеологічні елементи не є рідкістю в таких групах [65, с. 71].

Джихадський тероризм – це форма тероризму, яка заснована на ідеології ісламського джихаду, тобто святої війни проти «невірних». Джихадистський тероризм вчиняється групами або окремими терористами, які вважають, що їхні дії підтримують ісламську релігію та її ідеали.

Джихадський тероризм може включати напади на цивільних людей, установи, військових та політичних лідерів, яких терористи вважають «невірними». Ці напади можуть бути здійснені за допомогою бомби, стрілянини, взяття заручників та інших методів. Такі дії традиційно супроводжуються заявами про боротьбу за ісламську революцію або знищення «західної» культури,

яка, на думку джихадистів, повністю до «ісламофобії» та пригнічення ісламської громади [65].

Хоча джихадський тероризм залишається пов'язаним з ісламською релігією, він не має жодного відношення до замовника мусульман, які практикують свою релігію мирно та відкидають насильство. Більшість мусульман вважає джихадистський тероризм неприпустимим і несправедливим, особливо в контексті ісламської релігії.

TE-SAT використовує вузьке визначення джихадизму. Джихадизм визначається як насильницька підтечія салафізму, відроджуваного сунітського мусульманського руху, який відкидає демократію і виборні парламенти, стверджуючи, що людське законодавство суперечить статусу Бога як єдиного законодавця. Джихадисти прагнуть створити ісламську державу, керовану виключно ісламським правом (шаріатом) у їхньому розумінні. Основними представниками джихадських груп є організація «Аль-Каїда» та самопроголошена терористична група «Ісламська держава» (ІД).

Джихадисти легітимізують застосування насильства, посиляючись на класичні ісламські доктрини про джихад – термін, який буквально означає «прагнення» або «зусилля», але джихадисти трактують його як релігійно санкціоновану війну.

Всі, хто виступає проти джихадських інтерпретацій ісламського права, сприймаються як «вороги ісламу», а тому вважаються законними цілями. Деякі джихадисти включають шиїтів, суфіїв та інших мусульман до свого спектру ворогів [65, с. 22].

Ліві терористичні угруповання прагнуть спровокувати насильницьку революцію проти політичної, соціальної та економічної системи держави, щоб запровадити соціалізм і врешті-решт створити комуністичне і безкласове суспільство. Комуністичного та безкласового суспільства. Їх ідеологія часто є марксистсько-ленінською. Прикладами лівих терористичних груп є італійська *Brigate Rosse* (BR, «Червоні бригади») та Грецька революційна організація 17 листопада.

Анархістський тероризм – це термін, який використовується для опису насильницьких дій, що здійснюються групами і, меншою мірою, окремими особами, що пропагують відсутність влади як суспільної моделі. Анархісти переслідують революційні, антикапіталістичні та антиавторитарні цілі. Прикладами анархістських терористичних груп є італійська *Federazione Anarchica Informale/Fronte Rivoluzionario Internazionale* (FAI/FRI, «Неформальна анархістська Неформальна анархістська федерація/Міжнародний революційний фронт») та грецька *Synomosia Pyrinon tis Fotias* («Змова вогняних осередків») [65, с. 59].

Правий тероризм – це застосування терористичного насильства правими екстремістами. Насильницькі правоекстремістські особи та групи використовують, підбурюють, погрожують, легітимізують або підтримують насильство і ненависть для досягнення своїх політичних та ідеологічних цілей. Вони прагнуть змінити всю політичну, соціальну та економічну систему на авторитарну модель і при цьому при цьому вони відкидають демократичний порядок і цінності, а також фундаментальні права. Насильницькі правоекстремістські ідеології ґрунтуються на націоналізмі, расизмі, ксенофобії та/або пов'язаній з ними нетерпимості. Прикладами є неонацизм і неофашизм. Крім того, насильницькі правоекстремістські ідеології живляться різноманітними ненавистницькими субкультурами, які зазвичай виступають проти різноманітності в суспільстві та рівних прав меншин. Наприклад наприклад, мізогінія та ворожість до ЛГБТК+ спільнот та імміграції є поширеними серед правих екстремістів. Основною концепцією правого екстремізму є супрематизм, або ідея про те, що певна група людей певна, яка має спільну ознаку (націю, расу, культуру тощо), є вищою за всі інші народи. Бачачи себе у вищому становищі, певна група вважає своїм природним правом домінувати над рештою населення [65, с. 49].

Екстремістські та терористичні групи, що займаються одним питанням, Європол виокремив як однопоблемні терористичні організації, що використовують злочинні засоби для зміни конкретної політики або практики, а не для заміни всієї політичної, соціальної та економічної системи в суспільстві.

Групи цієї категорії, як зазначалося, займаються, наприклад, захистом прав тварин, охороною навколишнього середовища або кампаніями проти абортів. Прикладами груп цієї категорії є Фронт визволення Землі (ФЗЗ) [47] і Фронт визволення тварин (ФВТ) [48]. Однак в останні роки держави-члени надавали обмежену кількість даних за цією категорією, а інциденти, класифіковані як однопоблемний тероризм, були недостатньо специфічними, щоб обґрунтувати окрему категорію. Крім того, праві та ліві екстремісти, схоже, намагаються кооперувати насильницькі рухи за права тварин і захист навколишнього середовища, які до цього часу були пов'язані з екстремізмом з одного питання. Тому такі інциденти та арешти відтепер будуть розглядатися як «інші види тероризму».

Інші види тероризму можуть також включати злочини, скоєні такими групами, як Хезболла, які надихаються ідеологіями, що посилаються на іслам, але не підпадають під вузьке визначення джихадизму, що використовується в ТЕ-SAT [65, с. 91].

Терористична тактика – це сукупність методів і прийомів, які використовують терористами для досягнення своїх цілей. Ці методи можуть включати в себе застосування насильства, залякування, переконування, провокації та інші прийоми, які відповідають їхнім цілям.

Терористи діють з обмеженим тактичним репертуаром. Шість основних терористичних тактик складають 95% всіх терористичних інцидентів: вибухи, вбивства, збройні напади, викрадення, барикади і захоплення заручників, а також викрадення літаків. Жодна терористична група не використовує їх усі. Переважають вибухи, як правило, найбільш невимогливі для скоєння. Вибухівку легко дістати або виготовити, а вибух не вимагає великої організації – одна людина може виконати цю роботу з невеликим ризиком. Лише на вибухи припадає приблизно половина всіх міжнародних терористичних інцидентів.

Цей тактичний репертуар мало змінився з плином часу. Терористи, схоже, більше наслідують, ніж впроваджують інновації, хоча їхня тактика змінилася у відповідь на нові засоби захисту.

Здатність змінювати тактику є основною причиною того, чому захист від тероризму є таким складним. Заходи безпеки можуть захистити одну групу об'єктів від одного типу атак, але терористи можуть змінити свою тактику або переключити увагу на інші об'єкти, обходячи, а не долаючи заходи безпеки, що вимагає розробки нових заходів безпеки. На жаль, ситуація асиметрична. На відміну від регулярних солдатів, терористам не обов'язково атакувати в певний час і в певному місці.

Терористи можуть атакувати практично будь-що або будь-кого, кого вони вважають підходящою мішенню. Однак через обмеженість ресурсів, а також через те, що уряди вважають за краще не перетворюватися на гарнізони, вони не можуть захистити все. Ця асиметрія також означає нерівність зусиль між терористами-нападниками і антитерористами-захисниками. Обсяг ресурсів, необхідних для захисту від тероризму, визначається не дуже малою кількістю терористів, а скоріше практично необмеженою кількістю об'єктів, які необхідно захищати. Це робить тероризм дешевим способом боротьби і дорогим видом загрози для захисту [41, с. 12-14].

Терористи можуть атакувати все, що символізує уряд, етнічну групу, ідеологію, економічну систему або точку зору, проти якої вони виступають. Дипломати і посольства перебувають на передовій у міжнародному тероризмі, але спектр цілей терористів з роками постійно розширюється.

Терористична ціль – це об'єкт або група людей, яка є предметом терористичного нападу або акту насильства. Терористичні групи можуть вибирати різні цілі для своїх нападів залежно від їх мотивації та політичного або соціального аспекту [41, с. 14].

Терористи захоплюють авіалайнери та потяги. Вони викрадали археологів і монахинь. Вони вбивали солдатів і священиків. Вони підривали трубопроводи і нічні клуби, ресторани і нафтопереробні заводи, універмаги і танцювальні колективи, поштові скриньки, синагоги, церкви і комп'ютери.

Терористи зазвичай атакують цивільні об'єкти, але вони також вбивали військових аташе, викрадали генералів і льотчиків, підривали бомби у військових штабах тощо [41, с. 14].

Відповідно до закону України «Про боротьбу з тероризмом», терористичною організацією вважається стійке угруповання, яке складається щонайменше з трьох осіб і має на меті здійснення терористичної діяльності. В такій організації функції чітко розподілені, а її члени дотримуються встановлених правил, необхідних для підготовки та вчинення терористичних актів. Угруповання визнається терористичним, якщо хоча б один із його підрозділів займається терористичною діяльністю за відома хоча б одного з керівників або керівного органу організації [1].

Таким чином, термін «тероризм» походить від поняття «терор», яке означає насильницькі дії або їх загрозу з метою залякування, придушення противників, нав'язування певної лінії поведінки. З огляду на те, що термін «тероризм» не має загального тлумачення, існує багато дискусій та різних поглядів на його визначення. У науковій літературі тероризм часто визначається як систематичне використання насильства або погрози застосування його з метою залякування суспільства та примусу третьої сторони до прийняття рішень, які впливають на інтереси терористів. Європол виділяє 5 видів тероризму, а саме етнорелігійний та сепаратистський тероризм; джихадський тероризм; лівий і анархічний; правий тероризм та однопроблемний.

Існують основні терористичні тактики, а саме, вибухи, вбивства, збройні напади, викрадення, барикади і захоплення заручників, а також викрадення літаків, що складають 95% випадків тероризму. Цілями терористів можуть бути будь-які цивільні або воєнні об'єкти, що ускладнює боротьбу з тероризмом, оскільки держава може захистити одні цілі, а терористи можуть змінити тактику та атакувати інші. Терористична тактика розвивається в поширенні методів, які дають можливість терористам досягти своїх цілей, зокрема насильства, залякування, переконання, провокації тощо.

Терористична організація – це група людей, яка використовує терористичні методи для досягнення своїх посад та цілей. Це може бути організація з розміщення політичних, релігійних або ідеологічних ідеалів або з призначенням здійснення злочинних дій.

РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА

2.1. Історичні особливості формування та еволюції тероризму

Тероризм як світове політичне явище сформувався лише в ХІХ столітті, проте його корені сягають далекого минулого. Однією з перших терористичних організацій вважається секта сікаріїв, яка діяла на території Палестини у 66–73 роках н.е. Назва цієї групи походить від їхньої зброї — сіка (Рис. 2.1.), короткого меча з лезом, трохи вигнутим на початку в бік. Така конструкція дозволяла ефективніше обходити щити супротивників та завдавати їм поранень.

Рис. 2.1. Сіка

Секта сікаріїв була спрямована на протидію римському релігійному впливу в Юдеї. Їхня діяльність зазвичай активізувалася під час великих свят, коли вони організовували напади на людей у натовпі. Основними цілями сікаріїв були римські чиновники, представники влади та євреї, які співпрацювали з римлянами [25].

Ще одним прикладом стародавнього терористичного угруповання є братство ассасинів, яке виникло у ХІ столітті як відгалуження ісмаїлітів. Його засновником став Хасан аль-Саббах, якого часто називають засновником

ідеології тероризму. Ассасини не лише створили концепцію терористичної діяльності, але й сформували прототип держави нової формації — «терористичну державу». Вона функціонувала без чітких кордонів і з суворою ієрархією підкорення. Члени братства вбивали представників інших релігій, противників свого руху та лідерів сусідніх держав. Їхні дії мали таємний характер, вони часто перевдягалися в іноземців чи християн для здійснення операцій. Головною метою було забезпечення свободи віросповідання та можливості жити за власними релігійними переконаннями. Братство припинило існування в XIII столітті після того як були розгромлені монголами [25].

Таким чином, можна зробити висновок, що перші причини здійснення терору мали релігійне та політичне підґрунтя. Ще в давнину люди у такий спосіб намагалися привернути увагу до власних релігійних проблем та боротися з правлячим режимом, який їх не влаштовував.

У своїй роботі «Чотири хвилі сучасного тероризму» Девід Рапопорт аналізує еволюцію терористичних рухів протягом останніх століть. Він виділяє чотири головні «хвилі», які характеризують зміну ідеологій, методів і цілей терористів: архістську, антиколоніальну, Нову Ліву та Релігійну хвилі.

На його думку, приклади світського повстанського терору зустрічалися і раніше, проте вони не мали глобального характеру, а радше підходили до окремої країни або періоду. Він наводить приклад Ку-Клукс-Клану [92], що зробили значний внесок у припинення Реконструкції в США, але не мають сучасних аналогів чи наслідувачів [44, с 47].

Девід Рапопорт дійшов до висновку, що перша хвиля тероризму, а саме «Анархістська» зародилася в Росії в 1880х роках, а протягом десяти років з'явилася в Західній Європі, Балканах та Азії.

Німецький революціонер та анархіст Карл Гейнцен став першою людиною, яка сформувала в своєму памфлеті *Mord und Freiheit* використання насильства та навіть масового вбивства задля здійснення політичних змін створивши термін *freiheits-ka'mpfer* або борець за свободу. Він вважав що силі і дисципліні реакційних військ може бути протиставлена така зброя, яка зможе створити максимальний хаос при невеликій кількості людей.

Карл Гейнцен, німецький революціонер, відомий своїми радикальними ідеями, викладеними в памфлеті «Mord und Freiheit» (1853) [38], де він теоретизував використання насильства і масових вбивств як засобу досягнення політичних змін. Гейнцен аргументував, що збройна боротьба проти репресивних державних сил може бути ефективною лише через методи, які викликають максимальний хаос, потребуючи мінімальних ресурсів. У цьому контексті він ввів термін «Freiheitskämpfer» (борець за свободу), що, за його задумом, стосувався тих, хто застосовує будь-які засоби для досягнення справедливості.

Його ідеї часто розглядають як ранній внесок у формування теорії сучасного тероризму. Дослідники вказують, що Гейнцен обґрунтував застосування екстремальних методів для боротьби проти несправедливості, що згодом стало основою для ідеологій різних терористичних рухів. Нині дослідники вважають його основоположником теорії сучасного тероризму [26].

Роботи Карла Гейнцена надихнули покоління популістів, соціалістів та анархістів, які почали втілювати його програму в реальному житті. Його вплив був настільки великим, що через 2 дня після того, як Леон Чоглош вбив президента США Вільяма Мак-Кінлі, Йоган Мост передрукував роботу Карла Гейнцена «Der Mord», задля надання політичного контексту ситуації. Після цього жесту Йоган Мост був осуджений в Нью-Йоркському суді за свідому та неправомірну загрозу громадському спокою [43]. Взагалі Мост вважав терористичний акт найефективнішим засобом пропаганди, він сформулював принцип «ефект еха», суть якого полягає в тому, що один створений терористичний акт повинен знайти своїх послідовників і призвести до їх серії [25]. В 1884 році в США він опублікував працю «Revolutionäre Kriegswissenschaft» [42], в якій описав повний процес вироблення вибухівки та її кращого використання. Деякі автори вважають, що дана праця зробила великий внесок в розвиток анархічного руху в Америці, хоча й насправді інформація була спрямована на німецьких та австрійських анархістів, які походили з робітничого класу.

З 1880 – 1890 рр. Відбувався розквіт тероризму анархістів. У 1894 році анархіст Санте Казеріо вбив президента Французької республіки Саді Карно. За всю історію існування посади президента США відбулось майже три десятки замахів на їхнє життя. При цьому замаху були і на чинних президентів, і на колишніх, і на тих, які ще не склали присягу. Чотири чинних президента було вбито: Авраам Лінкольн (16-й президент) – 14 квітня 1865 року, Джеймс Гарфілд (20-й) – 19 вересня 1881 року, Вільям Мак-Кінлі (25-й) – 14 вересня 1901 року та Джон Кеннеді (35-й) – 22 листопада 1963 року. Ще два президенти внаслідок замаху було поранено – це Теодор Рузвельт (26-й) – 14 жовтня 1912 року та Рональд Рейган (40-й) – 30 березня 1981 року. Починаючи з Річарда Ніксона кожен президент зазнавав замахів на своє життя.

Найбільш резонансним випадком тероризму у ХХ ст. Можна назвати вбивство ерцгерцога Фердинанда сербським студентом Гавріїлом Принципом. Ця подія спровокувала Першу світову війну [22].

Серед тактичних особливостей першої хвилі можна виділити те, що анархісти насамперед націлювалися на політичних лідерів, королівську сім'ю та урядовців, вважаючи, що вбивства видатних діячів дестабілізують режими та надихнуть на революційні зміни. Цю епоху відзначила серія резонансних вбивств, зокрема:

- Убивство російського царя Олександра II у 1881 році анархістською групою «Народна воля».
- Вбивство президента США Вільяма Мак-Кінлі в 1901 році.
- Убивство короля Італії Умберто I у 1900 році.

Анархісти також розробили використання динаміту як нового методу нападу, який революціонізував тактику терору [44, с 53].

Друга, «антиколоніальна», хвиля характеризується утворенням сепаратистських рухів, внаслідок чого велика кількість колоніальних держав отримали незалежність. Після Другої Світової війни почався процес ліквідації колоніальних імперій по всьому світу. Друга світова війна посилила і розширила наслідки Версаля. Знову переможці змусили переможених покинути імперії; цього разу колоніальні території були заморськими (Маньчжурія, Корея, Ефіопія,

Лівія та ін.) і не були підмандатними. Переможці також почали ліквідацію своїх власних імперій, роблячи це, як правило, не реагуючи на терористичну діяльність, як в Індії, Пакистані, Бірмі, Цейлоні, Тунісі, Єгипті, Марокко, Філіппінах, Гані та Нігерії, що свідчить про те, наскільки стійко Західний світ став прихильним до принципу самовизначення [44, с 53]. Терористична діяльність зіграла визначну роль у становленні таких держав як Ірландія, Ізраїль, Кіпр та Алжир.

У порівнянні з першою хвилею, повстанці другої, використовували всі держані і міжнародні інструменти для досягнення своїх цілей. Групи діаспори регулярно демонстрували невідомі раніше здібності. Ірландські повстанці дев'ятнадцятого століття отримували гроші, зброю та добровольців від ірландсько-американської громади, але у 1920-х роках зусилля останньої пішли далі й спонукали уряд США здійснити значний політичний вплив на Великобританію, щоб прийняти ірландську державу». Єврейська діаспора у зверненні до Сполучених Штатів, застосовувала подібний вплив, оскільки жах Голокосту нарешті був розкритий.

Іноземні держави зі спорідненими народами також були досить активними. Арабські країни надавали алжирському Фронту національного визволення (FLN) вирішальну політичну підтримку. Греція підтримала повстання проти британців і Кіпру. Налякані такими діями Турецькі Кіпріоти у свою чергу, звернулись за допомогою до Туреччини. Турецькі війська вторглися на острів в 1974 році і досі залишаються там.

Антиколоніальні терористи використовували партизанську тактику, збройні повстання, вбивства колоніальних адміністраторів. Вони також мали на меті привернути увагу міжнародної спільноти до своєї справи та делегітимізувати колоніальні держави, продемонструвавши їхню нездатність утримувати контроль. Основні групи та події цього періоду включають:

- Ірландська республіканська армія (ІРА), яка боролася за незалежність Ірландії від Великобританії.
- Єврейські групи Іргун і Лехі в контрольованій Великобританією Палестині, які прагнули створити державу Ізраїль.

- Фронт національного визволення Алжиру (FLN), що боровся проти французького панування в Алжирі (1954-1962).

Тероризм у цій хвилі часто включав напади на колоніальну інфраструктуру, таку як залізниці, і вбивство чиновників або поселенців, щоб продемонструвати, що колоніальні держави не можуть захистити свій народ [44, с 53].

Головною політичною подією, що стимулювала третю, або «нову ліву», хвилю, була війна у В'єтнамі. Ефективність «примітивної зброї» В'єтконгу проти сучасних американських технологій знову розпалила радикальні надії на вразливість сучасної системи. Групи розвивалися в Третньому світі та в самому західному центрі, де війна стимулювала величезну амбівалентність серед молоді щодо цінності існуючої системи. Багато західних груп, таких як «Американське метеорологічне підпілля», Західнонімецька фракція Червоної армії (RAF), італійські Червоні бригади, японська Червона армія та французька Action Directe, виступили як авангард для мас Третього світу. Радянський світ заохочував поділ і пропонував моральну підтримку, навчання та зброю.

Пряма дія (Action Directe) [90], французька таємна екстремістська група, яка виникла в 1979 році і, як вважають, була сумішшю попередніх груп. Іноді в порівнянні зі старішими радикальними та войовничими групами, такими як італійські Червоні бригади та німецька фракція Червоної армії, казали, що «Пряма дія» приєднується до ідеології, яку по-різному описують як комуністична, анархістська чи маоїстська, з сильною симпатією до прагнень Третього світу. Серед його засновників вважаються Жан-Марк Руйлан, Наталі Менігон, Регіс Шлейхер і Андре Олівер. Ці четверо були серед 20 членів Прямих дій, заарештованих у 1986–87 роках. Вісімнадцять членів групи були засуджені в 1988 році за звинуваченням у злочинній змові.

Перебуваючи під офіційною заборонаю уряду Франції з 1982 року, «Пряма дія» здійснювала бомбові або вогнепальні напади на різні «капіталістичні» об'єкти, такі як офіси та фабрики асоціацій роботодавців, а також різноманітні громадські об'єкти, такі як поліцейські дільниці, магістратські суди та військові об'єкти. Окрім здійснення понад 80 вибухів, група вбила таких громадських

діячів, як Жорж Бесс, голова автомобільної компанії Renault (1986), і генерал Рене Одран, чиновник міністерства оборони Франції (1985). Вона брала участь у ряді антиєврейських рейдів, у тому числі обстрілу єврейського ресторану з кулемета та гранатомета.

В другій половині ХХ століття в Європі також діяли такі відомі організації як «Червоні бригади» в Італії [75], «Фракція Червоної армії» в Німеччині [74], сепаратистська організація басків (ЕТА) в Іспанії [91], Фронт національного визволення Корсики у Франції (FLNC) [89] тощо. Характерною рисою всіх цих організацій є те, що вони мали політичні мотиви та цілі. Наприклад, «Червоні бригади» та «Фракція червоної армії» були ліворадикальними організаціями, метою яких було підірвати існуючу владу в Італії та Німеччині відповідно та підкріплювати революційний рух.

ЕТА була створена в 1959 році як сепаратистська організація метою якої було отримання незалежної баскської держави. Згодом вона розкололася на ЕТА-V, які дотримувалися традиційної мети баскської автономії, та «ідеологів», або ЕТА-VI, яка відстоювала марксистсько-ленінську марку незалежності Басків і займалася саботажем, а з 1968 року — вбивствами [91].

Фронт національного визволення Корсики був створений в 1974 році і став найбільшим і найжорстокішим з ряду корсиканських націоналістичних рухів. Це єдиний з вище перелічених рухів та організацій, який функціонує і по наш час [89].

На відміну від перших двох хвиль, які зосереджувалися на вбивствах і рухах за незалежність, нові ліві терористи вели міську партизанську війну, викрадення людей, викрадення літаків і вибухи. Вони часто використовували тактику терору, щоб привернути увагу ЗМІ до своїх справ і вплинути на громадську думку. Серед відомих груп і подій цієї хвилі:

- Фракція Червоної армії (RAF) у Західній Німеччині, яка атакувала військові об'єкти США та німецьких урядовців.
- The Weather Underground у Сполучених Штатах, які бомбили урядові будівлі на знак протесту проти війни у В'єтнамі.
- Японська Червона Армія і Червоні бригади в Італії.

- Організація визволення Палестини (ОВП), яка прагнула знищити Ізраїль і створити палестинську державу, включаючи резонансну бійню на Мюнхенській Олімпіаді в 1972 році.

У цей період також почастишали викрадення літаків, коли палестинські групи використовували цю тактику, щоб привернути увагу до своєї справи та забезпечити звільнення ув'язнених членів [44, с 53].

Четверта хвиля - «Релігійна» бере свій початок з Іранської революції та вторгнення Радянських військ в Афганістан, що стало поштовхом для створення воєнізованого ісламізму як глобальної сили. Хоча в попередніх хвилях тероризм був переважно світським, ця хвиля спостерігала зростання релігійно вмотивованого насильства, особливо з боку радикальних ісламських груп. Головною метою для багатьох груп цієї хвилі є створення ісламських держав, керованих законами шаріату, і витіснення західних впливів із країн з мусульманською більшістю.

Ця хвиля також включає елементи християнського, єврейського, індуїстського та інших релігійно мотивованих насильств, але ісламський тероризм є найвидатнішою силою.

Релігійні терористи часто використовують тактику терорист-смертник, напади з масовими жертвами та цілеспрямовані вбивства для досягнення своїх цілей. Ця хвиля спостерігала зростання невибіркового насильства проти мирного населення, чого попередні хвилі намагалися уникнути. Групи часто прагнуть створити відчуття жаху, щоб спровокувати надмірну реакцію з боку урядів. Ключові групи та події цієї хвилі включають:

- Іранська революція (1979), яка надихнула глобальне зростання ісламістських рухів.
- Аль-Каїда, відповідальна за напади 11 вересня 2001 року в США, які стали визначальною подією цієї хвилі.
- ІДІЛ (Ісламська держава), яка виникла в Іраку та Сирії та прагнула встановити халіфат за допомогою жорстоких методів, включаючи обезголовлення, масові страти та знищення об'єктів культурної спадщини.

Ця хвиля все ще триває, і релігійно мотивований тероризм продовжує залишатися значною глобальною загрозою. Багато урядів розробили складні стратегії боротьби з тероризмом, але децентралізований характер таких угруповань, як Аль-Каїда та ІДІЛ, у поєднанні зі зростанням поодиноких нападів з боку людей, натхненних радикалізацією в Інтернеті, створює постійні виклики. Кібертероризм і використання соціальних мереж для вербування та пропаганди стали ключовими ознаками цієї хвилі [44, с 53].

Отже, тероризм як явище має глибокі історичні корені. Він виник ще в античні часи, коли секти, такі як сікарії, використовували насильство для досягнення релігійних та політичних цілей. Згодом тероризм еволюціонував, адаптуючись до політичних, соціальних і технологічних змін.

Згідно з Девідом Рапопортом, терористичні рухи пройшли чотири ключові етапи — анархістську, антиколоніальну, «Нову Ліву» і релігійну хвилю. Кожна хвиля характеризувалася унікальними цілями, тактикою і мотиваціями. У різні періоди терористичні угруповання спрямовували свої дії на повалення режимів (анархісти), здобуття незалежності (антиколоніальні рухи) чи поширення ідеологій (ліві екстремісти). Напади здебільшого були спрямовані на політичних лідерів, представників влади. З кінця XIX століття технології, як-от вибухівка, стали ключовим інструментом тероризму, що дозволило невеликим групам здійснювати значний вплив. Розвиток міжнародних зв'язків, діаспор і ідеологічних рухів сприяв глобалізації терористичної діяльності. У XX столітті терористичні групи, такі як «Червоні бригади», ФРА, ЕТА та інші, перейшли до партизанської тактики, бомбардувань і викрадень, що часто мало на меті привернення уваги до політичних і соціальних проблем.

Тероризм виник як засіб боротьби з домінуючими політичними та релігійними системами і трансформувався у глобальну проблему, що тісно пов'язана з ідеологіями, боротьбою за незалежність і радикальними політичними цілями. Його методи та ідеології змінювались, але основною метою залишалося створення хаосу для досягнення певних політичних змін. Сьогодні, коли триває четверта хвиля, майбутнє тероризму може бути сформоване подальшими ідеологічними зрушеннями, технологічним прогресом і геополітичними змінами.

2.2. Ісламський тероризм як глобальна проблема

Ісламський тероризм є однією з найбільш небезпечних загроз сучасного світу, яка має глибокі історичні, політичні, релігійні та соціальні корені. Протягом останніх кількох десятиліть, тероризм, мотивований радикальними ісламськими ідеологіями, поширився на міжнародному рівні, ставши серйозною проблемою як для окремих держав, так і для глобальної безпеки. У цій доповіді ми розглянемо основні аспекти ісламського тероризму, його витоки, причини, та заходи протидії на глобальному рівні. Ісламський тероризм став глобальною загрозою, що значною мірою вплинуло на міжнародну безпеку. Терористичні акти, такі як напади 11 вересня 2001 року, теракти в Європі, а також діяльність радикальних ісламістських угруповань на Близькому Сході і в Африці, змінили глобальні підходи до боротьби з тероризмом.

Сучасний міжнародний Ісламський тероризм є природним відгалуженням ісламського фундаменталізму двадцятого століття. «Ісламський рух» виник в арабському світі та Індії, що перебувала під владою Британії, як відповідь на жахливий стан мусульманського суспільства в цих країнах: соціальну несправедливість, згоду на іноземне панування та культуру. Він сприймає недугу сучасних мусульманських суспільств як те, що збилися з «прямого шляху» і вирішення всіх бід у поверненні до первісних звичаїв ісламу. Проблеми, які розглядаються, можуть бути соціальними або політичними: нерівність, корупція та гноблення. Але в традиційному ісламі - і, звичайно, в світогляді ісламських фундаменталістів - немає поділу на політичне і релігійне. Іслам, по суті, є і релігією, і режимом, і жодна сфера людської діяльності не виходить за його межі [36].

Олів'є Руа (Olivier Roy) – французький політолог, спеціаліст із питань ісламізму та сучасного джихадизму, який досліджує тероризм у контексті глобальних релігійних рухів. У роботі «Globalized Islam: The Search for a New Ummah» (2004) Рой стверджував, що сучасні ісламістські рухи є в основному продуктом глобалізації, а не традиційних або локальних ісламських суспільств. Він припускає, що глобалізація порушила традиційні мусульманські спільноти,

що призвело до появи «детериторіалізованого» ісламу, який більше не обертається навколо конкретних держав чи культурних контекстів, а замість цього формується глобальними мережами, ЗМІ та міграцією.

Рой стверджує, що феномен радикального ісламізму, включаючи жорстокі рухи, такі як Аль-Каїда, слід розглядати як форму реакції на ці глобальні зміни. Замість того, щоб бути результатом ісламської традиції чи місцевих умов, він стверджує, що ці рухи представляють собою форму сучасного «релігійного індивідуалізму», який відображає дислокацію ідентичності, а не послідовну та єдину політичну чи релігійну ідеологію.

Одним із ключових внесків книги є концепція «детериторіалізації» ісламу. Рой стверджує, що традиційний зв'язок між ісламом і територіальною державою чи культурою роз'їдається глобалізацією. Історично склалося так, що іслам був тісно пов'язаний із певними регіонами (наприклад, Близький Схід, Північна Африка), і політична влада в цих регіонах часто поєднувалася з релігійною владою.

Однак, оскільки мусульманське населення мігрувало по всьому світу, зокрема до Європи та Північної Америки, ці зв'язки послабилися. Іслам у діаспорі більше не стосується збереження традиційних культурних практик, прив'язаних до певної країни, а скоріше передбачає побудову нової форми ідентичності, яка може існувати поза кордоном. За словами Роя, цей процес призвів до появи «віртуальної умми» — глобалізованої та часто ідеалізованої спільноти мусульман, пов'язаних спільними релігійними переконаннями, а не культурними чи політичними зв'язками.

Центральною темою глобалізованого ісламу є пошук «нової умми», концепції, яка представляє глобальну мусульманську спільноту. Однак Рой зазначає, що ця «нова Умма» дуже фрагментована. З розвитком Інтернет-спільнот і глобальним охопленням ісламського дискурсу Умма тепер уявляється, а не живе в певному географічному місці. Рой підкреслює, що нова глобальна мусульманська спільнота є різноманітною та суперечливою, різні фракції пропонують конкуруючі бачення того, що означає бути мусульманином [45].

Однак пропаганда джихаду і обґрунтування терористичних атак є неісламським зловживанням релігією з метою отримання політичної влади. Терористи навмисно перекручують релігійні терміни задля навіювання молодим людям ідеології тероризму і завербовування їх для досягнення своїх цілей. Багато міркувань, орієнтованих на насильницьку модель розв'язання всіх проблем в ході реальної історії, є системоутворювальною ознакою терористичних організацій та їх ідеологій. Ці насильницькі ідеології стали відокремлюватися від авторитетних ісламських правових процесів оцінки і є — особливо в Інтернеті — перекладеними на значну кількість мов. Джихадизм позначає пояснення та обґрунтування релігійного контексту повністю відокремленого від чистої ідеології насильства

Сучасний джихадизм — це ідеологія насильства і терору, яка виникла в ході розвитку, особливо аль-Каїди, в якій концепції джихадизму переважають в даний час. Деякими з ключових особливостей джихадизму є територіальне розмежування насильницької боротьби, яка визначається як глобальна боротьба без регіональних або національних кордонів, Джихадистські пропагандисти стверджують що атаки проти Заходу, проти офісів західних держав або військових операцій проти країн Заходу в мусульманському світі — у тому числі для підтримки миру- є обов'язковими [21].

Проблема ісламського (або джихадського) тероризму в світі гостро постає з початку XXI ст. Найбільш відомою ісламістською організацією є «Аль-Каїда», яка була створена в 1986 році як матеріально технічна служба для підтримки мусульман, які воюють проти СРСР під час афганської війни. Після завершення війни організація продовжила протистояти тому, що її лідери вважали корумпованими ісламськими режимами та іноземній присутності на ісламських землях [88].

З 2013 року світ зіткнувся з новою загрозою – Ісламською державою в Іраку та Леванті (ІДІЛ), яка пізніше змінила свою назву на Ісламська держава. Спочатку діяльність даної організації не виходила за рамки Іраку та Сирії, проте в 2015 році відбулася серія атак, пов'язаних з ІДІЛ за кордоном. Так, 13 листопада 2015 року в Парижі була скоєна серія атак з використанням автоматів і вибухівки

на стадіоні, концертному залі, низці барів і ресторанів Парижа. Напади були навмисно націлені на вбивство якомога більшої кількості мирних жителів. Внаслідок атак було вбито 130 осіб, а 368 поранено. ІД взяла на себе відповідальність за злочини, заявивши, що це була їх відповідь на авіаудари з боку Франції по об'єктам ІДІЛ [63].

У своїй роботі "Inside Terrorism" (2017) Брюс Гоффман зробив аналіз ісламського тероризму, який, за Гоффманом, став домінуючою формою тероризму у 21 столітті.

Гоффман відзначає, що релігійний тероризм має особливу стійкість, оскільки він базується на глибокій віковій традиції та підтримці з боку радикально налаштованих релігійних груп. Ідеологія джихаду дозволяє ісламським екстремістам отримувати підтримку в багатьох країнах світу, використовуючи мережі пропаганди та вербування.

Ефективна боротьба з ісламським тероризмом повинна включати як військові, так і немілітарні заходи. Важливими компонентами є:

- Протидія радикалізації серед молоді через освіту, економічні можливості та підтримку мусульманських громад;
- Розвідувальні операції та міжнародне співробітництво в боротьбі з тероризмом;
- Ефективна політика реінтеграції тих, хто був залучений до терористичних угруповань.

Ці підходи підтримуються багатьма міжнародними організаціями, включаючи ООН та Європейський Союз.

Отже, ісламський тероризм став однією з найсерйозніших загроз глобальній безпеці в сучасному світі. Його корені мають глибокі історичні, соціальні та політичні причини, включаючи колоніальне минуле, зовнішнє втручання у внутрішні справи мусульманських країн, економічну нерівність та політичну нестабільність. Радикальні ісламістські угруповання, такі як «Аль-Каїда» та «Ісламська держава», активно використовують ідеологію джихаду для виправдання своїх терористичних дій, що призводить до численних жертв та загроз на міжнародному рівні.

Сучасний ісламський тероризм слід розглядати як відповідь на глобалізаційні процеси, які порушили традиційні соціальні та релігійні зв'язки у мусульманських спільнотах. Він є не просто політичною або релігійною реакцією, а результатом фрагментації та кризи ідентичності, що виникла в умовах глобалізації. Це підтверджує концепція «детериторіалізації» ісламу, висунута Олів'є Руа, яка показує, що ісламізм більше не прив'язаний до конкретних територій, а поширюється через глобальні мережі.

Для ефективної протидії ісламському тероризму потрібен комплексний підхід, що включає як військові, так і немілітарні засоби. Важливою є боротьба з радикалізацією молоді, підтримка мусульманських громад та запровадження програм реінтеграції колишніх терористів. Лише за допомогою скоординованих міжнародних зусиль, економічної стабілізації та культурного діалогу можливо зменшити вплив радикальних ідей і забезпечити безпеку в глобальному масштабі.

2.3. Спільна протидія тероризму на міжнародній арені

Тероризм є однією з найбільш серйозних загроз сучасному світу, яка не знає географічних кордонів і зачіпає інтереси не лише окремих держав, але й всієї міжнародної спільноти. Його глобальний характер зумовлює необхідність спільної протидії на міжнародному рівні. Діяльність таких терористичних організацій, як “Аль-Каїда”, ІДІЛ, “Боко Харам”, змусили світові держави консолідувати зусилля у боротьбі з цією загрозою.

Спільна протидія тероризму на міжнародній арені передбачає тісну взаємодію між державами, міжнародними організаціями та спеціалізованими установами з метою попередження терористичних актів, розслідування терористичних дій та припинення фінансування тероризму. Окрім військових і розвідувальних заходів, важливе місце займає правова та економічна координація, а також заходи, спрямовані на запобігання радикалізації населення та поширенню екстремістських ідеологій. Важливим аспектом міжнародної

протидії тероризму є дотримання прав людини та збереження миру і стабільності.

Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) очолює глобальні дії з боротьби з відмиванням грошей, тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення.

FATF досліджує способи відмивання грошей і фінансування тероризму, просуває глобальні стандарти для пом'якшення ризиків і оцінює, чи країни вживають ефективних заходів.

FATF постійно стежить за тим, як злочинці та терористи збирають, використовують і переміщують кошти. Оскільки країни вживають ефективних заходів для перешкоджання незаконним фінансовим потокам, злочинці повинні знайти альтернативні способи відмивання грошей. FATF регулярно публікує звіти, які підвищують обізнаність щодо останніх методів відмивання грошей, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження, щоб країни та приватний сектор могли вжити необхідних заходів для пом'якшення цих ризиків.

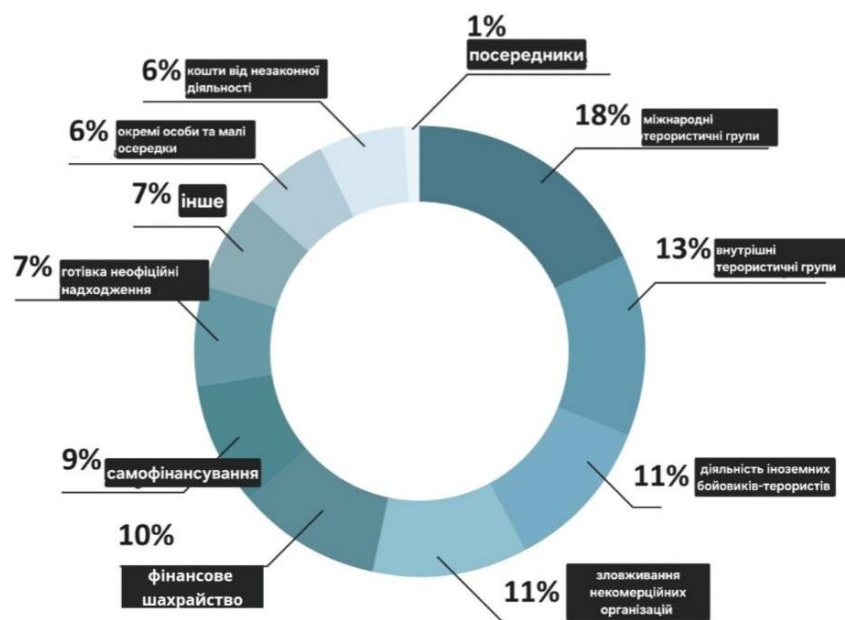

Рис. 2.2. Звіт FATF про фінансування тероризму за 2022 рік серед країн учасниць [50].

FATF стежить за тим, щоб країни повністю та ефективно дотримувалися Стандартів FATF. Загалом понад 200 країн і юрисдикцій взяли на себе зобов'язання запровадити Стандарти FATF, і вони оцінюються за допомогою дев'яти організацій-асоційованих членів FATF та інших глобальних партнерів, МВФ і Світового банку [95].

Відповідно до звіту FATF (Рис. 2.2) більше половини країн назвали міжнародні терористичні групи головною загрозою для фінансування тероризму. Внутрішні терористичні групи, діяльність іноземних бойовиків-терористів і зловживання некомерційними організаціями також вважалися серйозною загрозою для третини країн [50].

Протидія лиху тероризму стоїть на порядку денному Організації Об'єднаних Націй протягом десятиліть. Починаючи з 1960-х років, Організація працювала над тим, щоб об'єднати міжнародне співтовариство для запобігання та протидії тероризму, зокрема розробляючи міжнародну правову базу для боротьби з тероризмом, щоб допомогти державам колективно боротися з цією загрозою.

Після нападів на Сполучені Штати 11 вересня 2001 року Рада Безпеки одноголосно прийняла резолюцію 1373 (2001) [14], яка накреслила шлях у боротьбі з тероризмом. Резолюцією було створено Контртерористичний комітет (КТК), який складається з усіх 15 членів Ради Безпеки, для моніторингу виконання положень резолюції 1373 (2001) [14] та інших резолюцій. Комітету в його роботі підтримує його Виконавчий директорат (CTED), який виконує політичні рішення Комітету та проводить експертну оцінку держав-членів.

Контртерористичний комітет має глобальний мандат і зосереджується на конкретних тематичних сферах:

- Стратегії боротьби з тероризмом;
- Протидія фінансуванню тероризму;
- Безпека кордонів і торгівля зброєю;
- Правоохоронні органи;
- Юридичні питання;
- Права людини;

- Інтеграція гендерних питань у боротьбу з тероризмом;
- Протидія насильницькому екстремізму та терористичним наративам;
- Інформаційні та комунікаційні технології;
- Кібербезпека;
- Іноземні бойовики-терористи [82].

Глобальний антитерористичний форум (GCTF) – це неформальна, аполітична, багатостороння антитерористична платформа. Її головна місія полягає в зменшенні вразливості людей у всьому світі до тероризму шляхом мобілізації досвіду та ресурсів для запобігання, боротьби з терористичними актами та переслідування терористичних актів, а також протидії підбурюванню та вербуванню до тероризму.

Форум об'єднує політиків і практиків з усього світу для обміну досвідом і експертними знаннями, а також для розробки практичних загальнодоступних інструментів і стратегій запобігання та протидії терористичній загрозі, що розвивається. GCTF наразі співголовують Єгипет і Європейський Союз [69].

Ще однією міжнародною організацією, яка активно протидіє тероризму є Інтерпол. Вони зосереджені на виявленні терористів і запобіганні їх діяльності. Тероризм охоплює низку складних загроз: організований тероризм у зонах конфлікту, іноземні бойовики-терористи, радикалізовані «самотні вовки» та атаки з використанням хімічних, біологічних, радіологічних, ядерних і вибухових матеріалів.

Терористичні групи спонукають окремих осіб, часто молодих людей, залишати свої громади по всьому світу та виїжджати в зони конфлікту, насамперед в Іраку та Сирії та все частіше в Лівії. Спосіб переслідування та радикалізації новобранців змінився, з більшою увагою до соціальних мереж та інших цифрових каналів.

Біометричні дані набувають все більшого значення для ідентифікації іноземних бойовиків-терористів і запобігання їм перетину кордонів, а також Інтерпол сприяє обміну даними з місця бою між військовими та поліцією.

Завдяки Інтерполу світова поліція може обмінюватися розвіданими та сповіщеннями про транснаціональні терористичні мережі, щоб краще зрозуміти

їхні методи, мотиви та фінансування та – зрештою – ідентифікувати та заарештовувати підозрюваних.

Інтерпол підтримує країни-члени у запобіганні, підготовці та реагуванні на напад з використання ХБРЯ матеріалів. Це означає запровадження механізмів запобігання та реагування, скоординованих між зацікавленими відомствами, включаючи поліцію, митницю, прикордонний контроль, спеціалістів у сфері охорони здоров'я, військових, розвідувальних служб та управління навколишнім середовищем.

Вони роблять це трьома способами: шляхом обміну інформацією та аналізу розвідувальних даних, нарощування потенціалу та навчання та оперативної підтримки. Ці заходи підтримуються резолюцією Ради Безпеки ООН 1540 (2004) [15], яка визнає прикордонний контроль і зусилля правоохоронних органів центральними для протидії розповсюдженню хімічної, біологічної та ядерної зброї та її неправомірного використання недержавними суб'єктами [93].

У 2023 році тероризм все ще був складною та серйозною глобальною загрозою зі швидкими змінами операційного середовища. На глобальному рівні терористичні атаки стали більш смертоносними, причому найбільш постраждалим регіоном є Африка на південь від Сахари, за нею йдуть Близький Схід і Північна Африка. Терористична загроза продовжує поширюватися через фізичні та цифрові кордони.

ІНТЕРПОЛ виділив три основні глобальні тенденції щодо тероризму:

1. Джихадський тероризм залишається найбільшою та постійною транснаціональною загрозою, а групи, пов'язані з Аль-Каїдою та Ісламською державою, продовжують здійснювати та надихати напади. Це підтверджено в Іраку, Сирії та Афганістані, а також у Північній Америці та Європі, і тепер також поширюється в Африці та Азії з тривожною швидкістю;

2. Тероризм, пов'язаний з крайньою правою ідеологією, зріс, особливо в Європі та Північній Америці, а також у деяких частинах Азійсько-Тихоокеанського регіону;

3. Терористи та насильницькі екстремісти продовжують досліджувати та використовувати нові технології, які є основними факторами тероризму як джихадистів, так і крайніх правих.

Вербування, спілкування, фінансування та здійснення терористичних актів терористичними групами базуються на складних динамічних кримінальних моделях для забезпечення їх підтримки та надходження ресурсів.

Терористи прагнуть використовувати бізнес-моделювання та досвід злочинних мереж, щоб фінансувати свої операції за допомогою кримінальної діяльності, як-от торгівля наркотиками, контрабанда зброї, вимагання та відмивання грошей.

Глобальна стратегія боротьби з тероризмом ІНТЕРПОЛУ на 2022-2025 роки має чотири перспективні цілі:

- знищення тероризму за рахунок покращеного обміну інформацією та використання підходу, орієнтованого на дані, для ефективних інтегрованих дій правоохоронних органів.
- побудова картини загрози – використання розвідувальних даних для кращого інформування про оперативні та слідчі дії в динамічному середовищі загроз.
- надання цілеспрямованої підтримки, яка відповідає потребам, з технічними знаннями, індивідуальною підтримкою та оперативно узгодженою, і, що важливо, надається через підходи до співпраці.
- представляючи інтереси та потреби правоохоронних органів, бути глобальним захисником, захисником і голосом, щоб отримати необхідну підтримку.

Директорат Інтерполу по боротьбі з тероризмом (СТ) розробив свій стратегічний підхід, сформульований навколо «3Vs» безпеки кордону, збору біометричних даних і обміну інформацією на полі бою – для підтримки та посилення комплексної антитерористичної оперативної діяльності та розслідувань на наземних, повітряних і морських маршрутах, хімічні, біологічні, радіологічні, ядерні та вибухові матеріали [49, с 12].

Отже, спільна протидія тероризму на міжнародній арені є важливим і багатограним процесом, що вимагає координації дій між державами, міжнародними організаціями та спеціалізованими установами. Тероризм, будучи глобальною загрозою, виходить за межі окремих країн і потребує спільних зусиль для ефективного попередження, розслідування та боротьби з його фінансуванням і підтримкою.

Діяльність таких організацій, як ООН, FATF, Інтерпол та Глобальний антитерористичний форум (GCTF), є критично важливою для створення міжнародної правової бази, обміну інформацією і підвищення ефективності національних механізмів боротьби з тероризмом. Важливе значення також має боротьба з фінансуванням тероризму та забезпечення безпеки кордонів, а також попередження радикалізації і насильницького екстремізму через освітні та соціальні програми.

Не менш важливою є роль дотримання прав людини у процесі боротьби з тероризмом, що підкреслює необхідність балансування між безпекою та свободою. Інтерпол та інші міжнародні структури вносять свій вклад у глобальну безпеку, надаючи доступ до оперативних даних, методів і стратегій для запобігання загрозам. У 2023 році тероризм залишається серйозною глобальною загрозою, яка постійно еволюціонує та розповсюджується через фізичні та цифрові кордони. Найбільш постраждалими регіонами є Африка, Близький Схід і Північна Африка, де терористичні атаки набувають дедалі більшої загрози.

У відповідь на ці загрози ІНТЕРПОЛ розробив стратегію для 2022-2025 років, спрямовану на покращення обміну інформацією та інтегрованих дій між правоохоронними органами, забезпечення підтримки у вигляді технічних знань і ресурсів, а також на посилення співпраці між країнами. Стратегічний підхід ІНТЕРПОЛУ по боротьбі з тероризмом передбачає акцент на безпеці кордонів, зборі біометричних даних і обміні інформацією на місцях подій.

Таким чином, міжнародна співпраця в боротьбі з тероризмом – це постійний процес, який вимагає подальшого вдосконалення методів та інструментів протидії, зокрема через інтеграцію нових технологій і спільних стратегій.

РОЗДІЛ 3. РЕГІОНАЛЬНІ ВИМІРИ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

3.1. Роль регіональних організацій у протидії тероризму

Тероризм – це глобальне явище, яке легко розпізнати, але важко дати єдине визначення. Явище тероризму привертає увагу багатьох науковців, політиків та широку громадськість через численні трагедії, які призводять до значних втрат та становлять загрозу людству, яке незалежно від релігійної віри та приналежності засуджує тероризм [27].

Регіональні організації відіграють важливу роль у протидії тероризму, доповнюючи та посилюючи зусилля окремих держав. У межах таких регіональні міжнародні організаціями як Європейський Союз, Африканський Союз, Організація Американських держав, Ліга арабських держав та інші формується й оперує відповідне міжнародне право, у тому числі і його норми антитерористичного спрямування [20]. Це насамперед установчі договори та регіональні конвенції (Європейська конвенція про припинення тероризму 1977 р. з Протоколом змін до неї від 15 травня 2003 р. [3], Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 р. [12], Арабська конвенція про боротьбу з тероризмом 1998 р. [16], Конвенція американських держав про запобігання й покарання тероризму 1971 р. [11], Конвенція Організації «Ісламська конференція» про припинення міжнародного тероризму 1999 р. [9], Договір про співробітництво держав-учасниць СНД про боротьбу з тероризмом 1999 р. [1]. тощо). Звідси в прагненні до миру ООН дедалі активніше співпрацює з регіональними організаціями та іншими учасниками. В Африці, наприклад, декілька регіональних і субрегіональних організацій допомагали ООН у її діяльності зі сприяння миру. Це – Організація африканської єдності (ОАЄ), Ліга арабських держав (ЛАД), Організація «Ісламська конференція» (ОІК), Економічне співтовариство західноафриканських держав (ЕКОВАС) [20].

Африканський центр вивчення та дослідження тероризму (ACSRT) був урочисто відкритий у 2004 році зі штаб-квартирою в Алжирі, Алжир, як структура Комісії Африканського Союзу відповідно до Протоколу до Конвенції

ОАЄ 1999 року про запобігання тероризму та боротьбу з ним. Протокол покладає на Раду миру та безпеки Африканського Союзу відповідальність за впровадження регіональних, континентальних і міжнародних інструментів боротьби з тероризмом, а також за гармонізацію, стандартизацію та координацію зусиль на континенті щодо запобігання тероризму та боротьби з ним [86].

Окрім цього, ACSRT займається дослідженням динаміки вчинення терористичних актів по всій території Африканського континенту. ACSRT проводить поглиблені дослідження тенденцій, моделей і подій тероризму в Африці. Він створює аналітичні звіти та стратегічні оцінки для інформування щодо формування політики та оперативного планування. Центр веде повну базу даних про терористичні інциденти та пов'язані дані для підтримки своєї аналітичної роботи. Так згідно з рис 3.1 можна побачити, що безпекова ситуація в регіоні наразі є важкою. За період з січня по вересень 2023 року на континенті внаслідок терористичних ударів загинуло понад 12 тисяч осіб, 47% з яких є цивільними особами. Найбільша проблема наразі існує в західній частині Африки, де було скоєно понад 6 тисяч терористичних актів(1027 загиблих), а найбільш безпечною та захищеною є Північна Африка, де було скоєно 24 атаки, внаслідок яких загинуло 12 людей [86].

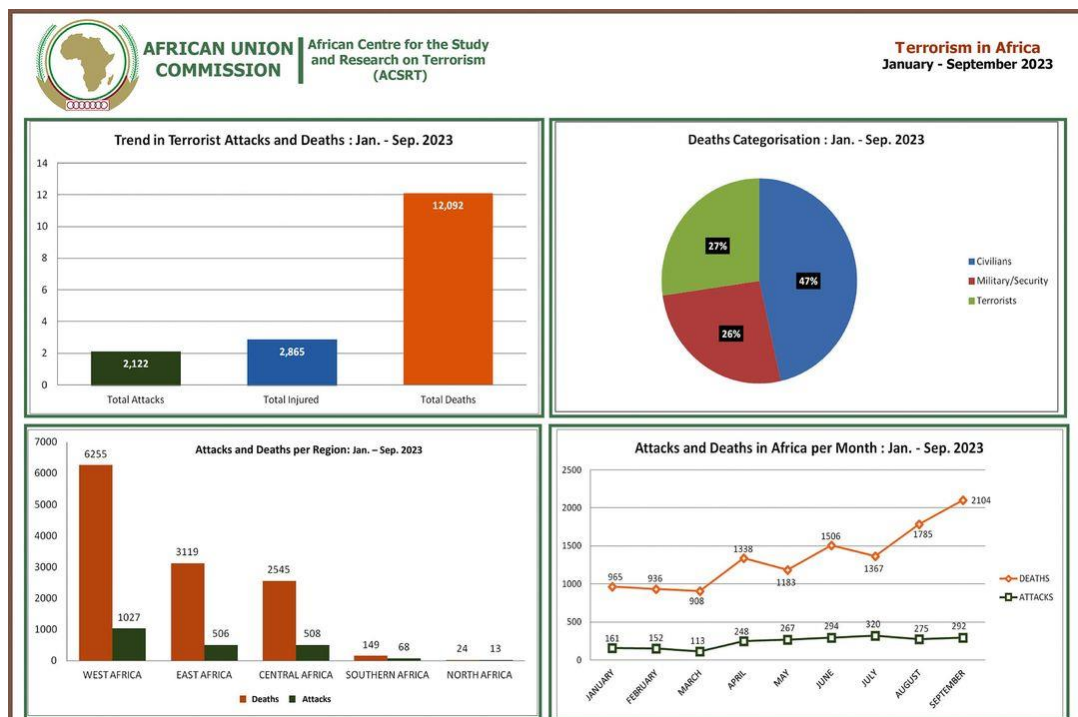

Рис. 3.1. Випадки тероризму в Африці в період з січня по вересень 2023 р.[86].

ACSRT відіграє ключову роль у формуванні антитерористичної боротьби в Африці, надаючи важливу підтримку, координацію та досвід для підвищення здатності континенту протистояти загрозі тероризму.

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) відіграє ключову роль в боротьбі з тероризмом в Південно-Східній Азії. АСЕАН розробила комплексний план боротьби з тероризмом, включаючи Конвенцію АСЕАН про боротьбу з тероризмом [5], яка забезпечує правову основу для співпраці.

На 12-й зустрічі міністрів АСЕАН з питань транснаціональної злочинності у 2018 році було прийнято План дій АСЕАН із запобігання та протидії зростанню радикалізації та насильницького екстремізму на 2018-2025 роки. План дій спрямований на посилення співпраці АСЕАН у п'яти пріоритетних сферах:

- 1) запобігання радикалізації та насильницькому екстремізму;
- 2) протидія радикалізації та сприяння дерадикалізації;
- 3) правоохоронна діяльність та зміцнення національного законодавства, пов'язаного з протидією радикалізації та насильницькому екстремізму;
- 5) партнерство та регіональне співробітництво.

Співробітництво в боротьбі з тероризмом в рамках АММТС згадується в Робочій програмі SOMTC для виконання Плану дій АСЕАН щодо боротьби з транснаціональною злочинністю. Робоча програма зосереджена на обміні інформацією та найкращими практиками, зокрема щодо дерадикалізації; реабілітації та перевиховання терористів і насильницьких екстремістів; дослідження; підвищення обізнаності громадськості; сприяння спільній оперативній діяльності, в тому числі з відповідними секторальними органами АСЕАН; заходи з підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів та кримінального правосуддя, а також установ, які беруть участь у боротьбі з фінансуванням тероризму; сприяння співпраці із зовнішніми партнерами.

В оборонному секторі співпраця зосереджена на протидії:

- 1) хімічному, біологічному та радіологічному тероризму;
- 2) морському тероризму;
- 3) міському тероризму.

Співробітництву сприяють обмін інформацією та заходи з розбудови потенціалу, такі як семінари та спільні навчання [87].

Організація Американських Держав (ОАД) [78] є основною регіональною організацією для сприяння миру, безпеці та співпраці між країнами американського континенту. Вона спрямована на зміцнення демократичних інститутів, просування прав людини та боротьбу з транснаціональними загрозами, включаючи тероризм.

У 1999 році резолюцією AG/RES. 1650 (XXIX-O/99) Генеральної Асамблеї ОАД був створений Міжамериканський комітет проти тероризму (СІСТЕ). Він складається з усіх держав-членів ОАД і є єдиною регіональною організацією, метою якої є розвиток співпраці з метою запобігання, боротьби та ліквідації терористичних актів і діяльності в Америці.

СІСТЕ збирається раз на рік на регулярну сесію на форумі для обговорення та прийняття рішень. Держави-члени призначають один або кілька національних контактних пунктів, які мають компетенцію у питаннях запобігання, боротьби та ліквідації тероризму, щоб служити головною ланкою між урядами держав-членів для розвитку співпраці між ними та СІСТЕ [78].

Міжамериканська конвенція проти тероризму є юридично обов'язковим договором між країнами Північної та Південної Америки щодо запобігання, покарання та ліквідації тероризму [11]. Вона набула чинності в 2003 році. На даний момент 33 держави-члени ОАД підписали Конвенцію і 24 ратифікували її. Конвенція спрямована на те, щоб держави-учасниці взяли на себе зобов'язання прийняти необхідні заходи для зміцнення співпраці між ними [77].

Однією з основних організацій, відповідальних за боротьбу з тероризмом у ЄС, є Європол [72]. Європол підтримує держави-члени у запобіганні злочинності та боротьбі з усіма формами серйозної міжнародної та організованої злочинності, кіберзлочинності та тероризму. З цією метою Європол також співпрацює з багатьма країнами-партнерами за межами ЄС та міжнародними організаціями.

У січні 2016 року Європол створив Європейський центр боротьби з тероризмом (ЕСТС) — оперативний експертний центр, що відображає зростаючу

потребу ЄС у посиленні реагування на тероризм і забезпеченні ефективної відповіді на ці виклики. Причиною створення ЕСТС стала серія терористичних атак у Європі у 2015 році. Це перший центр такого типу в ЄС у рамках боротьби з тероризмом.

ЕСТС спрямований на забезпечення комплексної відповіді на постійно змінювану загрозу тероризму в ЄС. Останніми роками ЕСТС надавав підтримку державам-членам ЄС та зовнішнім партнерам у боротьбі з насильницьким лівим і правим екстремізмом, а також релігійно мотивованим тероризмом [61].

Щоб посилити можливості антитерористичних органів, ЕСТС створює та розробляє інструменти для вирішення нових потреб у боротьбі з тероризмом. ЕСТС також сприяє з'єднанню компетентних органів держав-членів ЄС через антитерористичні платформи Європолу, що є неоціненним внеском у боротьбу з тероризмом.

Головним завданням ЕСТС є надання індивідуальної оперативної підтримки антитерористичним органам держав-членів ЄС. Для виконання цього завдання ЕСТС розробив підхід, що складається з чотирьох компонентів:

1. Забезпечення платформ для обміну оперативною інформацією та розвідувальними даними між державами-членами ЄС.
2. Надавання оперативної підтримки та експертизи в розслідуваннях тероризму, проведених державами-членами ЄС.
3. Підтримка оперативного аналізу в онлайн-розслідуваннях та розробка інструментів для боротьби з радикалізацією через соціальні медіа.
4. Надання стратегічної підтримки та консультативних послуг для довгострокових контртерористичних стратегій.

Основні послуги, які надає ЕСТС, включають:

- Супровід на місці – розгортання оперативних груп.
- Оперативно-аналітичне забезпечення.
- Виявлення фінансування тероризму.
- Підтримка онлайн-розслідувань держав-членів ЄС.
- Надання експертизи в галузі ХБРЯ-Е.

- Реагування на кризу через спільну групу зв'язку з боротьби з тероризмом.
- Розміщення запрошених офіцерів у міграційних гарячих точках.
- Доступ до технологій та досвіду Європейського центру боротьби з кіберзлочинністю [61].

Для підвищення швидкості та якості співпраці між компетентними органами в боротьбі з тероризмом, ЕСТС приймає Спільну групу зв'язку з протидії тероризму (СТ ЛЛТ). Вона служить платформою для швидкого обміну оперативною інформацією та розвідкою між експертами та аналітиками з боротьби з тероризмом з держав-членів ЄС, асоційованих країн і ЕСТС. СТ ЛЛТ забезпечує надійне середовище, де можна швидко, безпечно та ефективно обмінюватися інформацією. СТ ЛЛТ також аналізує ширші європейські та міжнародні аспекти терористичної загрози, визначаючи нові напрямки розслідувань, такі як потоки фінансування тероризму та незаконна вогнепальна зброя.

Програмна рада з боротьби з тероризмом (СТРВ), заснована у 2017 році, слугує інструментом управління державами-членами ЕСТС. Вона спрямована на оптимізацію та об'єднання зусиль для ефективної боротьби з міжнародним тероризмом [62].

Отже, регіональні організації відіграють критично важливу роль у підтримці та посиленні зусиль окремих держав у боротьбі з тероризмом. Вони формують та застосовують міжнародні правові норми антитерористичного спрямування через установчі договори та регіональні конвенції, такі як Європейська конвенція про припинення тероризму, Арабська конвенція про боротьбу з тероризмом, Конвенція американських держав про запобігання й покарання тероризму тощо.

Африканський центр вивчення та дослідження тероризму (АКСРТ) відіграє ключову роль у формуванні антитерористичної політики на континенті, забезпечуючи підтримку, координацію та дослідження динаміки терористичних актів. АКСРТ створює аналітичні звіти та стратегічні оцінки для інформування щодо формування політики та оперативного планування, що є критично

важливим для Африки, де безпекова ситуація залишається важкою. АСЕАН розробила комплексний план боротьби з тероризмом, включаючи Конвенцію АСЕАН про боротьбу з тероризмом. План дій на 2018-2025 роки спрямований на посилення співпраці у запобіганні радикалізації, протидії радикалізації, правоохоронній діяльності, дерадикалізації та партнерстві на регіональному рівні. Міжамериканський комітет проти тероризму (СІСТЕ) та Міжамериканська конвенція проти тероризму є ключовими інструментами ОАД у боротьбі з тероризмом на американському континенті. СІСТЕ забезпечує координацію між державами-членами для розвитку співпраці та реалізації антитерористичних заходів. Європол та Європейський центр боротьби з тероризмом (ЕСТС) є основними структурами, що підтримують держави-члени у запобіганні злочинності та боротьбі з тероризмом. Вони співпрацюють з країнами-партнерами за межами ЄС та міжнародними організаціями, забезпечуючи комплексну відповідь на терористичні загрози в Європі.

3.2. Особливості боротьби з тероризмом в Європі та АТР

Міжнародний тероризм спрямований на поширення страху та терору. Він не тільки загрожує індивідуальній свободі та безпеці в відкритих суспільствах, він також підриває випробувані структури міжнародного порядку.

Пріоритетним напрямком у боротьбі з тероризмом в США є боротьба з такими організаціями Ісламська Держава, Аль Каїда, Хезболла, які становлять постійну загрозу безпеці США. Державний департамент США працює над досягненням глобального консенсусу щодо врегулювання ситуації з терористичними організаціями. Завдяки поєднанню дипломатичної взаємодії та іноземної допомоги, Департамент співпрацює з іноземними державними партнерами для створення механізмів, необхідних для запобігання, виявлення та реагування на терористичні загрози. Це включає зусилля щодо зміцнення правоохоронних і судових можливостей, розширення безпеки авіації та кордонів, поглиблення глобального обміну інформацією, протидії фінансуванню тероризму, покращення реагування на кризи та протидії насильницькому

екстремізму. Завдяки своїй глобальній участі Державний департамент сприяє більшому розподілу тягаря для протидії терористичним загрозам і заохочує країни нарощувати антитерористичний потенціал у своїх власних регіонах. Державний департамент також тісно співпрацює з міністерствами оборони, внутрішньої безпеки, юстиції, фінансів і розвідувальним співтовариством, щоб керувати інтегрованим загальнодержавним підходом до міжнародної боротьби з тероризмом [94]. В рамках Держдепартаменту США було створено Контертерористичне бюро мета якого полягає в тому, щоб сприяти національній безпеці США, беручи на себе провідну роль у розробці скоординованих стратегій і підходів до боротьби з тероризмом за кордоном і забезпечуючи співпрацю міжнародних партнерів у боротьбі з тероризмом [54].

30 листопада 2023 року Контертерористичне бюро випустило “Звіти країн про тероризм 2022” [31], де зазначено випадки терористичних атак у світі за 2022 рік, держави-спонсори тероризму та їхню роль в підтримці тероризму, терористичні організації тощо.

За визначенням Держдепартаменту США державами-спонсорами тероризму вважаються Куба, КНДР, Іран та Сирія. Через визнання цих країн державами-спонсорами тероризму, до них застосовується широкий спектр санкцій, зокрема:

- заборона на експорт і продаж зброї;
- контроль над експортом товарів подвійного використання, вимагаючи 30-денного повідомлення Конгресу про товари чи послуги, які можуть значно посилити військовий потенціал або здатність країни зі списку терористів підтримувати тероризм;
- обмеження зовнішньої допомоги США;
- особливі вимоги до оформлення візи;
- введення різноманітних фінансових та інших обмежень [18, с 204-208].

Ще однією країною, що вживає значних контртерористичних зусиль як в своїй країні, так і за її межами є Китай. Протягом останніх двох десятиліть китайські громадяни, підприємства, миротворці та державні установи були

мішенями та жертвами міжнародного тероризму. У 2017 році, наприклад, у Пакистані ІД стратила двох китайських учителів, які займалися християнською місіонерською діяльністю. У 2016 році під час нападу Аль-Каїди на курорт загинув громадянин Китаю, а китайські миротворці ООН були вбиті під час двох окремих нападів у Малі; посольство Китаю в Киргизстані стало жертвою нападу смертника, який здійснив терорист, імовірно пов'язаний з уйгурськими сепаратистами в Китаї; і китайський бізнесмен був убитий під час бомбардування ІДІЛ аеропорту Брюсселя в Бельгії.

У період з 2004 по 2014 рік громадяни Китаю загинули в результаті терактів в Афганістані, Камеруні, Йорданії, Кенії, Малайзії, Малі, Пакистані, Сирії, Таїланді та США. Багато китайців також загинуло під час внутрішніх терористичних інцидентів на кордонах Китаю [33]. Тому в інтересах китайської влади є якнайшвидше подолання терористичної загрози в таких регіонах як Центральна та Південна Азія, Близький Схід та Африка, для того, щоб захистити китайських громадян та бізнес в цих регіонах.

Для зміцнення міжнародного співробітництва та ефективної боротьби з терористичною діяльністю Китай приєднався або ратифікував низку конвенцій з кінця 1970-х років, включаючи Конвенцію про злочини та інші дії, що вчиняються на борту повітряних суден [10], Конвенцію про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден [7] і Конвенцію про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень [8]. У світлі національних умов і дотримуючись конституційних принципів, Китай залучив корисний досвід міжнародної спільноти та прискорив свої зусилля для створення внутрішньої законодавчої бази для боротьби з тероризмом з 1990-х років [6].

Китай докладает послідовних зусиль для вдосконалення антитерористичних положень відповідних законів, щоб зміцнити систематичну координацію між різними законами, закрити юридичні лазівки, покращити слабкі місця та створити синергію в боротьбі з тероризмом [6].

Хоча Пекін десятиліттями наголошував на придушенні потенційної внутрішньої загрози терористичної діяльності, після заворушень у Сінцзяні 2009 року Пекін почав жорсткіше розправлятися з Сінцзяном та іншими

регіонами країни. Прикладом посилення репресій в ім'я запобігання транснаціональному та внутрішньому тероризму є новий закон про національну безпеку [19] та закон про боротьбу з тероризмом [18] (обидва прийняті в 2015 році), а також широкий спектр поліцейських заходів і посилення соціального контролю в Сіньцзяні. На додаток до розгортання посиленої присутності Народно-визвольної армії та Народної збройної поліції в Сіньцзяні, Пекін часто обмежує релігійні обряди, намагаючись боротися з появою терористичних загроз.

Після внутрішніх зусиль Пекін зосереджується на двосторонній співпраці в боротьбі з тероризмом і багатосторонніх зусиллях у рамках Шанхайської організації співробітництва, Форуму китайсько-арабської співпраці (CASCF) і Організації Об'єднаних Націй. Двосторонні партнери Китаю по боротьбі з тероризмом знаходяться переважно в Центральній, Південній та Південно-Східній Азії. Боротьба з тероризмом була першопричиною створення Шанхайської організації співробітництва, а CASCF все більше наголошує на необхідності багатосторонньої співпраці у цій сфері. Боротьба з тероризмом Китаю в рамках Організації Об'єднаних Націй здійснюється через Цільову групу з реалізації заходів щодо боротьби з тероризмом.

Нарешті, Китай також бере участь у більш непрямій міжнародній діяльності, щоб допомогти звести до мінімуму можливість того, що міжнародний і внутрішній тероризм матиме середовище для процвітання. Наприклад, КНР бере участь у миротворчих операціях ООН, спрямованих на зміцнення стабільності в суспільствах з високим ризиком розвитку терористичних організацій. Вето щодо Сирії в Раді Безпеки ООН можна частково пояснити її думкою про те, що зовнішнє втручання в конфлікт, ймовірно, продовжить громадянську війну та зміцнить угруповання, пов'язані з міжнародними терористичними організаціями. Крім того, через CASCF Китай просить підтримки лідерів усього арабського світу для своїх антитерористичних дій у Сіньцзяні і його спроби запобігти потоку підтримки з боку арабських суспільств до потенційно радикалізованих груп у Китаї [33].

Франція як одна із провідних країн Європи також бере на себе відповідальність за подолання терористичних загроз в світі. Серед головних цілей Французького уряду можна виділити:

- зменшення регіонального контролю терористичних груп;
- боротьба з фінансовими, людськими, матеріально-технічними та терористичними пропагандистськими мережами;
- запобігання радикалізації;
- захист інтересів Франції та громадян за кордоном.

Для досягнення цих цілей міжнародні дії Франції проти тероризму включають:

- здійснення рішучих військових дій;
- стабілізація звільнених територій і пошук політичного вирішення конфліктів;
- розширення дій Європейського Союзу;
- розширення міжнародного співробітництва, зокрема, для боротьби з фінансуванням тероризму [85].

Після терористичної атаки ХАМАСу в Ізраїлі 7 жовтня 2023 року, в Парижі 14 грудня 2023 року в рамках ініціативи президента Макрона «Мир і безпека для всіх» відбулася зустріч, присвячена боротьбі з ХАМАС, у присутності багатьох міжнародних партнерів. Зустріч дозволила обговорити конкретні дії проти терористичної групи та шляхи посилення міжнародної координації у цьому відношенні.

Під час зустрічі було визначено два основних пріоритети дій. З одного боку, необхідно боротися з фінансуванням ХАМАС. Учасники обговорили мобілізацію спеціалізованих форумів, посилення санкцій проти Хамасу та його членів, а також ефективного впровадження стандартів FATF, у тому числі для контролю ризиків, пов'язаних з використанням криптовалют. З іншого боку, необхідно боротися з терористичним контентом, який ХАМАС транслює онлайн. Учасники нагадали про важливість надійних механізмів регулювання та необхідність посилення співпраці на основі існуючих механізмів боротьби з розповсюдженням терористичного онлайн-контенту, поважаючи при цьому

права людини та свободу вираження поглядів, які переважають у правовій державі [67].

В Німеччині також є занепокоєння стосовно загрози атак, що залишається високою. Цей ризик зростає через радикалізацію та повернення досвідчених бійців із кризових зон і зон конфлікту. Незважаючи на значні успіхи в боротьбі з терористичними організаціями та екстремістськими групами, ці групи продовжують існувати та все більше утворюють міжнародні мережі. Це стосується, наприклад, їх фінансування, вербування прибічників і підготовки злочинів, що робить боротьбу з ними ще складнішою. Крім того, ці міжнародні мережі призводять до більшої радикалізації людей через контакти, в тому числі в цифровій сфері. Крім того, виникли нові форми екстремізму, які спрямовані на підриг і делегітимізацію демократичних процесів прийняття рішень та державних інституцій. Вони часто вдаються до ідеологій змови, деякі з них антисемітські. Ці антидемократичні форми екстремізму також ставлять під загрозу безпеку Німеччини [13].

Нетерпимість, расизм, антисемітизм і ксенофобія є типовими характеристиками правоекстремістських ідеологій і поведінки. Вони суперечать вільному, демократичному базовому порядку Німеччини, а також загрожують соціальній єдності. Зневага до людства, яка лежить в основі цієї ідеології, виражається не лише словами, а й актами насильства, включаючи вбивства людей. Тому федеральний уряд бореться з правим екстремізмом та його проявами. Це репресивні та профілактичні заходи з боку правоохоронних органів та органів безпеки, а також заходи з політичної освіти, сприяння демократії та запобігання екстремізму.

Основна увага плану дій проти правого екстремізму

1. знищити правоекстремістські мережі;
2. послідовно роззброювати правих екстремістів;
3. комплексно боротися з пропагандою ненависті в Інтернеті;
4. запобігати радикалізації;
5. запобігання екстремізму – сприяти демократичній культурі дебатів;
6. посилити політичну освіту в боротьбі з правим екстремізмом;

7. посилення компетентності ЗМІ у боротьбі з дезінформацією, ідеологіями змови та радикалізацією;

8. захист виборних посадових осіб [52].

Що стосується протидії зовнішнім терористичним і екстремістським загрозам, ЄС також відіграє вирішальну роль у безпеці Німеччини. Федеральний уряд посилює цю співпрацю, а також співпрацю через Європол і Євроюст. Виявлення загроз на ранній стадії та ефективна боротьба з транснаціональним тероризмом вимагає тісної національної, міжнародної, європейської та трансатлантичної співпраці з використанням політичних, правових, розвідувальних, поліцейських і військових засобів. Для цього потрібні ефективні навички та міжнародна координація для розслідування транснаціональних терористичних структур та їхніх фінансових потоків, у тому числі криптовалют. Окрім протидії загрозам, життєво важливо усунути ідеологічні, соціальні та соціально-економічні причини радикалізації та тероризму [13].

Німеччина підписала та ратифікувала всі тринадцять антитерористичних конвенцій ООН. Німеччина підтримує роботу Ради Безпеки ООН і виконує всі зобов'язання з Резолюцій Ради Безпеки ООН щодо боротьби з тероризмом. Комітет із санкцій щодо Аль-Каїди та Комітет із санкцій проти Талібану змогли включити велику кількість терористичних організацій і членів Аль-Каїди та Талібану до своїх санкційних списків, також у відповідь на пропозиції Німеччини, що дало можливість запровадити санкції, передбачені резолюціями Ради Безпеки ООН. Німеччина також сприяє роботі Контртерористичного комітету (КТК) Ради Безпеки ООН, який перевіряє виконання санкцій у державах-членах ООН. Німеччина також є членом FATF. В Німеччині були виконані дев'ять спеціальних рекомендацій FATF щодо боротьби з фінансуванням тероризму.

Німеччина також бере активну участь у боротьбі з тероризмом в рамках ЄС, включаючи важливі заходи, згадані у Висновках Європейської Ради, прийняті після терактів у Парижі 7 січня та 13 листопада 2015 року та у Спільній заяві міністрів юстиції та внутрішніх справ ЄС та представників установ ЄС щодо терактів у Брюсселі 22 березня 2016 року [79].

Отже, США спрямовує свої зусилля на боротьбу з організаціями, такими як Ісламська Держава, Аль-Каїда та Хезболла, які становлять постійну загрозу для національної безпеки. Державний департамент США активно співпрацює з іноземними партнерами для запобігання, виявлення та реагування на терористичні загрози, включаючи боротьбу з фінансуванням тероризму та покращення безпеки кордонів. Контртерористичне бюро веде координацію стратегій та підходів до боротьби з тероризмом за кордоном, сприяючи співпраці з міжнародними партнерами.

Китай приєднався до низки міжнародних конвенцій та організацій, таких як Шанхайська організація співробітництва та Форум китайсько-арабської співпраці, щоб координувати антитерористичні заходи з іншими країнами регіону. Китай активно вдосконалює своє законодавство та заходи боротьби з тероризмом, включаючи посилення контролю в таких регіонах як Сінцзян.

Серед основних цілей антитерористичної боротьби Франції: сприяти зменшенню контролю з боку терористичних груп, боротьба з їх фінансуванням, запобігання радикалізації населення та захист інтересів Франції за кордоном. Франція бере участь у військових операціях, стабілізації звільнених територій, розширенні дій ЄС та міжнародного співробітництва. Після атаки ХАМАСу в Ізраїлі в 2023 році Франція організувала зустріч з міжнародними партнерами для обговорення заходів проти ХАМАС та посилення міжнародної координації.

Німеччина зосереджується на боротьбі з міжнародним та внутрішнім тероризмом. Значну увагу приділяють саморадикалізованим індивідуумам та малим групам. Німеччина активно співпрацює з ЄС, Європолем та Євроюстом для ефективної боротьби з тероризмом та вдосконалює свої внутрішні механізми для покращення координації між федеральними та земельними службами безпеки.

Серед спільних ознак можна виділити те, що кожна країна приділяє увагу спільним ініціативам, та координує свої антитерористичні зусилля з іншими країнами регіону/світу. Також країни більш зосереджені на запобіганні радикалізації громадян, оскільки це є зараз спільною загрозою. США залучає дипломатичні та правоохоронні зусилля для запобігання радикалізації та

насильницькому екстремізму. Китай приділяє увагу внутрішнім заходам, спрямованим на запобігання радикалізації, зокрема в Сінцзяні. Франція застосовує заходи для запобігання радикалізації як всередині країни, так і на міжнародному рівні. Німеччина приділяє увагу усуненню ідеологічних, соціальних та соціально-економічних причин радикалізації. Також кожна з країн бореться з фінансуванням тероризму та терористичних груп.

Серед відмінних рис можна зазначити, що США приділяють більше уваги боротьбі з глобальними терористичними організаціями, в той час як Китай більше зосереджений на внутрішніх проблемах. Німеччина та Франція приділяють увагу як глобальним загрозам, так і внутрішнім.

Стосовно правового регулювання, то США використовує потужну правоохоронну та судову систему для боротьби з тероризмом, включаючи контроль за кордонами та авіацією. Китай покладається на суворі внутрішні закони та політику, зокрема в регіонах, де існують потенційні загрози. Франція зосереджується на розширенні правових заходів, включаючи санкції та контроль за фінансовими потоками. Німеччина використовує федеральну та земельну структуру правоохоронних органів, а також міжнародні угоди та співпрацю для боротьби з тероризмом.

3.3. Механізми протидії тероризму в Африці, Латинській Америці та на Близькому Сході

Африка стикається зі значними терористичними загрозами, особливо в регіоні Сахелю, Північній та Східній Африці. Основні терористичні групи, такі як Боко Харам, Аль-Шабаб та Ісламська Держава в Західній Африці (ISWAP), активно діють у цих регіонах, завдаючи значних людських жертв та дестабілізуючи цілі країни.

Закон про захист конституційної демократії від тероризму та пов'язаної з ним діяльності (Pocdata) [80] передбачає кримінальну відповідальність за акти тероризму та фінансування тероризму та визначає зобов'язання щодо міжнародного співробітництва. Закон про регулювання іноземної військової

допомоги 1998 року [17] поширюється на громадян, які намагаються або приєдналися до терористичних організацій, таких як ІДІЛ. Управління з розслідування першочергових злочинів щодо злочинів проти держави та Агентство державної безпеки Південної Африки мають завдання виявляти, стримувати та запобігати актам тероризму в Південній Африці. Спеціальна оперативна група Південноафриканської поліцейської служби (SAPS) [81] пройшла спеціальну підготовку та має досвід боротьби з тероризмом(СТ), боротьби з повстанцями та порятунку заручників. Національна прокуратура (NPA) [76] переслідує справи про тероризм і міжнародні злочини.

У 2016 році Міністерство внутрішніх справ подало до парламенту законопроект про створення інтегрованого та скоординованого агентства для забезпечення ефективного контролю на кордоні. Президент Рамафоса підписав законопроект у 2020 році. Заходи СТ у міжнародних аеропортах включають перевірку за допомогою передових рентгенівських апаратів, але на сухопутних кордонах немає передових технологій чи інфраструктури. Через що злочинці використовували ці сухопутні кордони для незаконної контрабанди. Щодо протидії фінансуванню тероризму, Південна Африка є членом FATF і Групи Східної та Південної Африки з боротьби з відмиванням грошей. Центр фінансової розвідки ПАР є членом групи Егмонт (група, що об'єднує фінансові розвідки різних країн світу) [59].

Завдяки фінансовій підтримці Європейського Союзу (ЄС) UNODC допомагає уряду Мозамбіку розробити всеосяжну та комплексну національну стратегію протидії тероризму та запобігання насильницькому екстремізму (PVE). З цією метою в березні 2023 року UNODC здійснило навчальний візит для офіційних осіб Мозамбіку до Південної Африки, щоб сприяти обміну з експертами з Кенії та Південної Африки передовою практикою та підходами в національній політиці протидії тероризму та PVE.

Учасники проаналізували кілька національних стратегій боротьби з тероризмом Кенії, Малі та Південної Африки, а також регіональну стратегію боротьби з тероризмом Співтовариства розвитку Південної Африки. Під час обговорень учасники наголошували, що ефективні національні стратегії СТ/PVE

мають задовольняти конкретні потреби вразливих груп, включаючи молодь, жінок і жертв тероризму, за допомогою підходу «всього уряду, усього суспільства». Це б передбачають залучення як урядових, так і неурядових учасників, а саме громадських і міжконфесійних лідерів, що має ключове значення для сприяння значущим колективним зусиллям у боротьбі з факторами, що сприяють тероризму та насильницькому екстремізму. Зацікавлені сторони також обговорили зростаючу загрозу новими технологіями, які використовуються для поширення пропаганди, підбурювання, радикалізації та вербування членів чи бойовиків, а також фінансування терористичної діяльності.

Мозамбік продемонстрував готовність на високому рівні переглянути законодавчі та політичні рамки, пов'язані з тероризмом і фінансуванням тероризму, відповідно до міжнародних стандартів. УНП ООН, за підтримки своїх міжнародних партнерів, прагне співпрацювати з Мозамбіком для зміцнення його інституційної спроможності притягувати терористів до відповідальності у підзвітний, прозорий спосіб, який відповідає принципу верховенства права та прав людини [34].

У 2022 році в Єгипті спостерігалось зниження терористичної активності порівняно з попередніми роками. Єгипет відданий боротьбі з тероризмом (СТ) і CVE. Країна продовжувала кампанії військового та соціального розвитку на Північному Синаї, де Синайська провінція ІДІЛ (ISIS-SP) обстрілювала сили безпеки, проурядові групи бедуїнів і цивільних осіб. ІДІЛ-СП чотири рази завдала ударів поблизу Суецького каналу, включно з першою терористичною атакою на єгипетську територію на захід від каналу з 2019 року. Уряд повідомив, що він витратив 224 мільйони доларів до 2020 року на компенсацію за пошкоджене майно під час контртерористичних операцій та економічний розвиток для підтримки жителів Північного Синаю.

Єгипет є членом Цільової групи фінансових заходів для Близького Сходу та Північної Африки, а Єгипетський підрозділ боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, є членом Егмонтської групи. Міністерство благодійних фондів і Міністерство освіти засудили екстремізм і пропагували повагу та поміркованість. Аналітики Обсерваторії боротьби з екстремізмом Аль-

Азхар опрацьовували інформацію 13 мовами, щоб знайти й розвінчати онлайн-пропаганду ІДІЛ та інших насильницьких екстремістських груп, а також приклади ісламофобної риторики [57].

Єгипет є членом Глобального антитерористичного форуму (GCTF) [70] та співгодує GCTF разом з ЄС. В Єгипті діє регіональний антитерористичний центр для держав Сахель-Сахара [53]. Країна є учасником кількох міжнародних, арабських і африканських угод і протоколів про співробітництво в області боротьби з тероризмом [57].

Особливу терористичну загрозу в Латинській Америці несе діяльність наркокартелів, партизанських груп та екстремістських організацій. Хоча регіон не є традиційним центром міжнародного тероризму, деякі групи все ж становлять значну загрозу для стабільності.

У 2022 році Бразилія та Сполучені Штати підтримували тісну співпрацю в боротьбі з тероризмом. Бразильська федеральна поліція (PF), провідне бразильське агенство боротьби з тероризмом, тісно співпрацювала з правоохоронними органами Сполучених Штатів та інших країн, щоб оцінити та зменшити потенційні терористичні загрози. Уряд Бразилії продовжував підтримувати діяльність проти тероризму, включаючи контроль над конфіденційними технологіями та розслідування фальшивих проїзних документів.

Бразилія є членом FATF і GAFILAT (Групи розробки фінансових заходів Латинської Америки). Рада з контролю за фінансовою діяльністю Бразилії є членом групи Егмонт. У 2022 році суттєвих змін не відбулося.

Агентство з розслідування внутрішньої безпеки Міністерства внутрішньої безпеки США (HSI) регулярно ділиться інформацією про онлайн-загрози школам із бразильською Cyberlab; останній потім розповсюджує інформацію контактним особам у відповідних штатах для розслідування та вжиття заходів. У 2022 році HSI поділився інформацією про 131 користувача соціальних мереж, які заявили про намір вчинити масові вбивства в школах або інші акти насильства. Використовуючи цю інформацію, бразильські правоохоронні органи ідентифікували 24 особи та здійснили вісім арештів [56].

Бразилія брала участь у регіональних контртерористичних форумах, зокрема:

- Міжамериканський комітет проти тероризму ОАД [78];
- Спільна робоча група Бразилії, Індії, КНР, Росії та Південної Африки з КТ [51];
- Робоча група МЕРКОСУР [83] з питань тероризму та підгрупа з фінансових питань.

Аргентина є членом FATF і GAFILAT (Групи розробки фінансових заходів Латинської Америки). Відділ фінансової інформації Аргентини, є членом Egmont Group.

Органи безпеки Аргентини мають спеціалізовані правоохоронні підрозділи, які мають значні можливості для реагування на злочинну діяльність, включаючи терористичні інциденти. Аргентина продовжувала в 2022 році розвивати свою загальнонаціональну мережу центрів обробки розвідувальних даних правоохоронних органів і включати біометричні дані в пунктах в'їзду для боротьби з міжнародним тероризмом і транснаціональною злочинністю.

Країна продовжила транскордонну координацію через участь у Тристоронньому командуванні, міжвідомчому механізмі безпеки, створеному Аргентиною, Бразилією та Парагваєм для обміну інформацією та боротьби з транснаціональними загрозами в ТВА, включаючи тероризм.

Уряд Аргентини продовжує виступати із заявами про засудження великих актів тероризму. Аргентина брала участь у Міжамериканському комітеті проти тероризму ОАД у липні 2022 [55].

У рамках своїх ширших зусиль щодо підтримки реагування на XRIRB (тероризм і насильницький екстремізм на основі ксенофобії, расизму та інших форм нетерпимості або в ім'я релігії чи переконань) UNODC та Офіс державного прокурора Аргентини спільно організували онлайн-семінар для аргентинських прокурорів щодо методів боротьби з терористичними інцидентами, скоєними на основі XRIRB, який відбувся 4 липня 2023. Захід відбувся в рамках фінансованого Німеччиною проекту «Запобігання та реагування на терористичні атаки на основі XRIRB».

Онлайн-зустріч зібрала понад 45 учасників з кількох національних відомств Аргентини та інших країн Латинської Америки, у тому числі з міністерств внутрішніх справ і юстиції, прокуратури, розвідувальних служб і національної поліції. Подія дозволила практикам брати участь у продуктивному обміні поточними проблемами, пов'язаними з XRIRB, і краще зрозуміти юридичну динаміку.

Семінар включав сесію, присвячену Керівництву UNODC із запобігання та реагування на терористичні атаки на ґрунті ксенофобії, расизму та інших форм нетерпимості або в ім'я релігії чи переконань. У цьому сегменті також було надано контекст про країни, описані в посібнику, а також про різноманітні методи та виклики боротьби з цим явищем у всьому світі.

Подія підкреслила необхідність для латиноамериканських зацікавлених сторін створити методи міжнародної співпраці для виявлення, перехоплення та моніторингу осіб, залучених до терористичної діяльності XRIRB [35].

Близький Схід залишається одним з найбільш нестабільних регіонів світу через активну діяльність численних терористичних організацій, внутрішні конфлікти та міжнародні втручання. Основними гравцями тут є Ісламська Держава (ІДІЛ), Аль-Каїда та її філії, Хезболла, а також місцеві екстремістські угруповання.

За даними на 2019 рік Саудівська Аравія зіткнулася з понад 60 терористичними атаками ІДІЛ та Аль-Каїди, понад 25 з них з 2015 року. Більше 200 громадян і поліцейських загинули в результаті терактів.

У грудні 2015 року Саудівська Аравія оголосила про створення багатонаціональної ісламської військової антитерористичної коаліції для боротьби з тероризмом зі спільним оперативним центром у Ер-Ріяді. Наразі Альянс складається з 41 країни-члена, і його установча зустріч відбулася в Ер-Ріяді в листопаді 2017 року.

Будучи членом Глобальної коаліції з протидії ІДІЛ, Саудівська Аравія вживала військових дій на підтримку авіаударів коаліції в Сирії. Станом на 2017 рік вона здійснила 341 бойовий виліт проти ІДІЛ в Сирії та стала другою після США країною по кількості бойових вильотів. Окрім військових дій, країна також

виділила в 2018 році 100 млн долл. на стабілізаційні зусилля у звільнених районах Сирії.

У грудні 2017 року Саудівська Аравія пообіцяла виділити 100 мільйонів доларів на підтримку сил G-5 Sahel для боротьби з тероризмом у Західній Африці.

З метою боротьби з фінансуванням тероризму Саудівська Аравія запровадила одну з найжорсткіших систем фінансового контролю у світі.

Згідно з Групою розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Саудівська Аравія «продемонструвала здатність і готовність боротися з фінансуванням тероризму, що призвело до понад 1700 розслідувань і засуджень з 2013 по 2019 рік». Саудівська Аравія отримала статус спостерігача в FATF у 2015 році [32].

Разом зі Сполученими Штатами Саудівська Аравія є співголовою регіонального Центру боротьби з фінансування тероризму (TFTC), штаб-квартира якого знаходиться в Ер-Ріяді. TFTC є багатостороннім органом, створеним для зміцнення співпраці між GCC та Сполученими Штатами для припинення мереж фінансування тероризму та координації відповідної діяльності, що становить взаємний інтерес.

У 2022 році TFTC [68] виступив спонсором трьох спільних семінарів і двох сесій з обміну інформацією в Ер-Ріяді та одного семінару в Кувейті. Ці сесії охоплювали загрози фінансування тероризму з боку регіональних терористичних організацій, основи процесу визначення санкцій Управління фінансів США з контролю за іноземними активами, фінансування тероризму за допомогою віртуальних активів, конфіскацію активів і зв'язки між незаконними наркотиками та санкціями.

У співпраці з іншими державами-членами TFTC Саудівська Аравія в червні ввела санкції проти 16 осіб, організацій і груп, пов'язаних із низкою регіональних терористичних організацій, включаючи IRGC-QF [73], ІДІЛ і Боко Харам. Загалом Саудівська Аравія внесла до списку 57 осіб, 44 організації та 5 суден [58].

У 2022 році Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ) активізували зусилля з боротьби з тероризмом, зокрема у сфері протидії фінансуванню тероризму та у

сфері міжнародного співробітництва. ОАЕ додали одну фізичну особу та п'ять організацій до свого списку осіб та організацій, які підтримують тероризм, за їх роль у підтримці хуситів у Ємені. ОАЕ залишаються лідером на глобальному рівні в наративах CVE, підтримуючи освіту CVE, беручи участь і приймаючи міжнародні форуми для сприяння толерантності та співіснування. ОАЕ продовжували суттєву підтримку зусиль проти ІДІЛ і в Ємені проти AQAP, зокрема надаючи підтримку місцевим силам в операціях проти тероризму.

Уряд ОАЕ продовжував у 2022 році відігравати провідну роль у глобальних зусиллях із протидії терористичній радикалізації та вербуванні, включно з проведенням у листопаді зустрічей Робочих груп зі стабілізації та зв'язку Глобальної коаліції за перемогу над ІДІЛ. Зустрічі були зосереджені на загрозі насильницького екстремізму в арабському світі, підтримці стабільності у звільнених територіях, зусиллях з реабілітації та реінтеграції, а також зусиллях з комунікації CVE. Крім того, що ОАЕ були членом-засновником GCTF, ОАЕ продовжували підтримувати Hedayah [71], міжнародний центр передового досвіду для CVE та GCTF Inspired Institution, що базується в Абу-Дабі. В ОАЕ також був розміщений Центр Sawab для протидії обміну повідомленнями та онлайн-пропагандою ІДІЛ та пов'язаними з ІДІЛ організаціями [60].

Отже, Африка стикається зі значними терористичними загрозами, особливо в регіоні Сахелю, Північній та Східній Африці, де діють такі терористичні групи, як Боко Харам, Аль-Шабаб та Ісламська Держава в Західній Африці (ISWAP). Ці групи завдають загрозу людям та дестабілізують цілі країни. У Південній Африці діють такі законодавчі акти та установи для боротьби з тероризмом: Закон про захист конституційної демократії від тероризму та пов'язаної з ним діяльності (Pocdatara), що передбачає кримінальну відповідальність за акти тероризму та фінансування тероризму; Закон про регулювання іноземної військової допомоги 1998 року, який поширюється на громадян, що приєдналися до терористичних організацій тощо. UNODC за фінансової підтримки ЄС допомагає Мозамбіку розробити національну стратегію протидії тероризму. У 2023 році відбувся навчальний візит для офіційних осіб Мозамбіку до Південної Африки для обміну практикою та

підходами в національній політиці протидії тероризму. У 2022 році в Єгипті спостерігалось зниження терористичної активності. Єгипет активно веде боротьбу з тероризмом та насильницьким екстремізмом, зокрема в Північному Синаї. Єгипет є членом FATF та Глобального антитерористичного форуму (GCTF), а також має регіональний антитерористичний центр для держав Сахель-Сахара.

В Латинській Америці терористична загроза представлена наркокартелями, партизанськими групами та екстремістськими організаціями. У 2022 році Бразилія та Аргентина співпрацювали зі Сполученими Штатами в боротьбі з тероризмом. Бразилія є членом FATF і GAFILAT та має федеральну поліцію, що бореться з тероризмом. Аргентина також активно розвиває національну мережу центрів обробки розвідувальних даних та бере участь у міжнародних зусиллях з боротьби з тероризмом.

Саудівська Аравія та ОАЕ є ключовими гравцями у боротьбі з тероризмом на Близькому Сході. Саудівська Аравія активно бореться з фінансуванням тероризму та бере участь у міжнародних коаліціях. ОАЕ також докладають значних зусиль у протидії тероризму, включаючи підтримку міжнародних форумів та освітніх ініціатив з протидії насильницькому екстремізму.

Серед спільних ознак можна виділити те, що у кожній з розглянутих країн існують спеціальні органи, що займаються боротьбою з тероризмом. Наприклад, Південноафриканська поліцейська служба (SAPS), Національна прокуратура (NPA) в Південній Африці, Федеральна поліція Бразилії та Агентство державної безпеки Саудівської Аравії.

Країни використовують освітні програми та соціальні ініціативи для запобігання радикалізації та насильницькому екстремізму. Наприклад, ОАЕ активно підтримують ініціативи з протидії насильницькому екстремізму (CVE), а Єгипет пропагує повагу та поміркованість через освітні програми. Також кожна з зазначених країн приймає участь в регіональних та міжнародних організаціях та ініціативах з протидії тероризму. Південна Африка, Мозамбік, Єгипет, Бразилія та Саудівська Аравія є членами FATF та інших міжнародних організацій, які борються з тероризмом.

Серед відмінних рис можна зазначити те, що терористичні загрози відрізняються залежно від регіону. В Латинській Америці, зокрема в Бразилії та Аргентині, основні загрози походять від наркокартелів та партизанських груп. У Близькому Сході та Африці основні загрози створюють Ісламська Держава, Аль-Каїда та інші терористичні організації.

ВИСНОВКИ

Тероризм — це серйозна загроза безпеці країн та світу в цілому. Терористичні акти можуть призвести до трагічних наслідків для людей, економіки та політики країн. Сучасний тероризм відрізняється від тероризму минулих років тим, що терористичні групи використовують сучасні технології та інформаційні засоби для здійснення своїх планів. Тероризм — глобальна загроза, яка потребує скоординованої та багатосторонньої відповіді. Роботи як українських, так і зарубіжних дослідників демонструють важливість комплексного підходу до проблеми, включаючи історичний аналіз, соціальні дослідження, правові ініціативи та міжнародне співробітництво. Вивчення тероризму в різних його формах і контекстах дозволяє не тільки глибше зрозуміти його причини, але й розробляти ефективні стратегії протидії для забезпечення міжнародної та національної безпеки.

Термін «тероризм» походить від поняття «терор», що означає насильницькі дії або їх загрозу з метою залякування, придушення противників чи нав'язування певної лінії поведінки. Оскільки термін «тероризм» не має загального тлумачення, існує багато дискусій і різних поглядів на його визначення. У науковій літературі тероризм часто визначається як систематичне використання насильства або погрози його застосування для залякування суспільства та примусу третіх сторін до прийняття рішень, які впливають на інтереси терористів.

Європол виділяє п'ять видів тероризму: етнорелігійний і сепаратистський тероризм; джихадський тероризм; лівий і анархічний; правий тероризм та однопоблемний. Основними терористичними тактиками є вибухи, вбивства, збройні напади, викрадення, барикади й захоплення заручників, а також викрадення літаків. Цілями терористів можуть бути будь-які цивільні або військові об'єкти, що ускладнює боротьбу з тероризмом, оскільки держава може захистити одні цілі, а терористи змінюють тактику й атакують інші. Терористична тактика розвивається, розвиваючи методи насильства, залякування, переконання, провокації тощо.

Історично тероризм виник в античні часи, коли секти, такі як сікарії, використовували насильство для досягнення своїх цілей. Згодом тероризм еволюціонував, адаптуючись до політичних, соціальних і технологічних змін. Девід Рапопорт виділив чотири ключові хвилі тероризму: анархістську, антиколоніальну, «Нову Ліву» й релігійну, кожна з яких характеризувалася унікальними цілями, тактикою й мотиваціями. Напади спрямовувалися на повалення режимів, здобуття незалежності чи поширення ідеологій. З кінця ХІХ століття технології, зокрема вибухівка, стали ключовим інструментом тероризму. У ХХ столітті групи на кшталт «Червоних бригад» та ЕТА перейшли до партизанської тактики, бомбардувань і викрадень для привернення уваги до своїх ідей.

Ісламський тероризм є однією з найсерйозніших загроз глобальній безпеці. Його корені походять від колоніального минулого, зовнішнє втручання у внутрішні проблеми країн, економічну нерівність та політичну нестабільність. Радикальні ісламістські угруповання, такі як «Аль-Каїда» та «Ісламська держава», використовують ідеологію джихаду для виправдання своїх дій. Це пояснюється кризою ідентичності, що виникла в умовах глобалізації. Концепція «детериторіалізації» ісламу свідчить, що ісламізм більше не прив'язаний до конкретних територій, а поширюється через глобальні мережі.

Для протидії ісламському тероризму необхідний комплексний підхід: боротьба з радикалізацією молоді, підтримка мусульманських громад, програми реінтеграції колишніх терористів. Важливе значення має міжнародна співпраця: діяльність ООН, FATF, Інтерполу та Глобального антитерористичного форуму, що забезпечують правову базу, обмін інформацією й підвищення ефективності боротьби з тероризмом.

Регіональні організації, такі як Європол, Європейський центр боротьби з тероризмом, Африканський центр вивчення та дослідження тероризму, АСЕАН, СІСТЕ та інші, відіграють критичну роль у боротьбі з тероризмом. США зосереджують зусилля на боротьбі з організаціями, такими як «Ісламська держава» та «Аль-Каїда». Китай спрямовує увагу на внутрішні проблеми, зокрема в Сінцзяні. Франція та Німеччина приділяють увагу як глобальним, так

і внутрішнім загрозам. Африка стикається з активністю угруповань, як-от Боко Харам та Аль-Шабаб. Латинська Америка бореться з тероризмом, що проявляється через наркокартелі й партизанські групи. Усі ці країни працюють над запобіганням радикалізації та боротьбою з фінансуванням тероризму.

Таким чином, боротьба з тероризмом є комплексною і потребує координації між державами, регіональними організаціями та міжнародними структурами. Лише спільні зусилля, використання сучасних технологій і врахування прав людини можуть забезпечити ефективну протидію тероризму та збереження глобальної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV : станом на 12 черв. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 02.09.2024).
2. Договір про співпрацю держав учасниць СНД у боротьбі з тероризмом : Договір від 04.06.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_a49#Text (дата звернення: 09.09.2024).
3. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом : Конвенція від 27.01.1977 р. № ETS No 90 : станом на 15 трав. 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_331#Text (дата звернення: 11.09.2024).
4. Резолюція 1566 (2004), ухвалена Радою Безпеки на її 5053-му засіданні, 8 жовтня 2004 року : Резолюція Орг. Об'єдн. Націй від 08.10.2004 р. № 1566(2004). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c98#Text (дата звернення: 02.09.2024).
5. ASEAN convention on counter terrorism : Convention of 24.02.1976. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://asean.org/wp-content/uploads/2021/01/ACCT.pdf> (дата звернення: 02.09.2024).
6. China's Legal Framework and Measures for Counterterrorism : White Paper of 02.01.2024. URL: http://ni.china-embassy.gov.cn/esp/sgxw/202402/t20240201_11237595.html (дата звернення: 18.06.2024).
7. Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft : Convention of 16.12.1970 no. 12325. URL: <https://treaties.un.org/pages/showDetails.aspx?objid=0800000280112834> (дата звернення: 18.06.2024).
8. Convention for the Unification of Certain Rules for International Carriage by Air : Convention of 28.05.1999 no. 39917 URL:

- <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280078e04> (дата звернення: 18.06.2024).
9. Convention of the Organisation of The Islamic Conference on Combating International Terrorism : Convention of 01.06.1999.URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.files.ethz.ch/isn/125385/268.pdf (дата звернення: 18.07.2024).
  10. Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft : Convention of 14.09.1963. no 10106 URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/conv1-english.pdf (дата звернення: 01.07.2024).
  11. Convention to prevent and punish the acts of terrorism : Convention of 02.02.1971.URL: <https://www.oas.org/juridico/english/treaties/a-49.html> (дата звернення: 10.07.2024).
  12. Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism : Convention of 16.05.2005 no. CETS No 196.URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://rm.coe.int/16808c3f55 (дата звернення: 01.07.2024).
  13. Integrated Security for Germany : National Security Strategy of 14.06.2023.URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.nationalesicherheitssstrategie.de/National-Security-Strategy-EN.pdf (дата звернення: 03.07.2024).
  14. Resolution 1373(2001) : Resolution від 28.09.2001 URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf (дата звернення: 03.07.2024).
  15. Resolution 1540 (2004) : Resolution від 28.04.2004. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/520326?v=pdf> (дата звернення: 03.07.2024).
  16. The Arab Convention For The Suppression Of Terrorism : Convention of 22.04.1998. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.unodc.org/images/tldb-f/conv_arab_terrorism.en.pdf (дата звернення: 18.06.2024).

17. The Regulation of Foreign Military Assistance : Act of 20.05.1998 p. № 15. URL: <https://www.gov.za/documents/acts/regulation-foreign-military-assistance-act-15-1998-20-may-1998> (дата звернення: 18.06.2024).
18. 反恐怖主义法 (2018 修正) . China Law Translate. URL: <https://www.chinalawtranslate.com/en/counter-terrorism-law-2015/> (дата звернення: 18.06.2024).
19. 国家安全法. China Law Translate. URL: <https://www.chinalawtranslate.com/en/2015nsl/> (дата звернення: 19.06.2024).
20. Бараш Є. Ю., Самасьонюк А. О. Тенденції прояву тероризму: аналіз сучасного стану, шляхів профілактики й попередження в Україні та світі. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 2(14). С 23-26.
21. Белянська В. Джихадизм як ідеологія ісламського тероризму. Історико-політичні проблеми сучасного світу. С. 186–191.
22. Вегеш М., Марина В. Румунія і Карпатська Україна. Ужгород, 1995. С. 61–62.
23. Гумбатов Т. Терор і тероризм: площина понятійної взаємодії. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2013. № 10. С. 36–40.
24. Кучерук М. Регіональні особливості протидії тероризму як загального принципу міжнародного права. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 3. С. 302–306.
25. Маделик С. М. Історичні витоки та еволюція тероризму. Проблеми міжнародних відносин : зб. Наук. Пр. Київ, 2010. С. 327–337.
26. Мишаста Т. Ю. Проблема тероризму – в контексті порушення прав і свобод людини. Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти : зб. Наук. Пр. Київ, 2015. С. 210–211
27. Мінчук О. А. Міжнародні організації в протидії тероризму : Київ, 2021. С. 14-18
28. Рябов С. Г. Політологічна теорія держави. Київ: Тандем, 1996. 240 с.

29. Степанченко О. О. Етнорелігійний тероризм: сутність і поняття. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. С. 85–89.
30. Тимошенко В. І. Тероризм як об'єкт політико-правового дослідження. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 3(104). С. 289–297.
31. Country Reports on Terrorism 2022. USA, 2023. 250 с. URL: <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2022/> (дата звернення: 20.06.2024).
32. Saudi arabia and counterterrorism : Report of 07.03.2019. URL: <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2019/saudi-arabia/> (дата звернення: 20.06.2024).
33. Murphy D. China's Approach to International Terrorism. PEACEBRIEF. 2017. No. 235. P. 1–4.
34. 2023_UNODC Facilitates the Exchange of Good Practices between Kenya, Mozambique and South Africa to Develop Counter-Terrorism Strategies. United Nations : Office on Drugs and Crime. URL: https://www.unodc.org/unodc/en/terrorism/latest-news/2023_unodc-facilitates-the-exchange-of-good-practices-between-kenya--mozambique-and-south-africa-to-develop-counter-terrorism-strategies.html?testme (дата звернення: 20.06.2024).
35. 2023_UNODC Strengthens Responses to Terrorist Threats on the Basis of Xenophobia, Racism and other forms of Intolerance, or in the Name of Religion or Belief (XRIRB) in Argentina. United Nations : Office on Drugs and Crime. URL: https://www.unodc.org/unodc/en/terrorism/latest-news/2023_unodc-strengthens-responses-to-terrorist-threats-on-the-basis-of-xenophobia--racism-and-other-forms-of-intolerance--or-in-the-name-of-religion-or-belief-xrirb-in-argentina.html (дата звернення: 21.06.2024).
36. Bar S. The Religious Sources of Islamic Terrorism. Policy Review. 2004. № 125. С. 27–37.
37. Crenshaw M. Explaining Terrorism Causes, Processes and Consequences. Routledge, 2011. 284 p.

38. Heinzen K. Mord und Freiheit. New York : Selbstverlag des Verfassers, 1853. 48 p.
39. Hoffman B. Inside terrorism. New York : Columbia University Press, 1998. 288 p.
40. Hoffman B. Inside Terrorism. New York :Columbia University Press, 2018.
41. Jenkins B. M. International Terrorism: The other World War. Santa Monica, 1985.c 12-14.
42. Most J. The Science of Revolutionary Warfare. New-York, 1885. 40 c.
43. Parker T., Sitter N. The Four Horsemen of Terrorism: It's Not Waves, It's Strains. Terrorism and Political Violence. 2015. C. 197–212.
44. Rapoport D. C. The Four Waves of Modern Terrorism. ICCT. 2002. P. 46–73.
45. Roy O. Globalized Islam: The Search for a New Ummah (CERI Series in Comparative Politics and International Studies). Columbia University Press, 2006. 368 p.
46. Young R. Defining terrorism: the evolution of terrorism as a legal concept in international law and its influence on definitions in domestic legislation. 2015. P. 23 –25.
47. Фронт визволення Землі. URL: <https://earthliberationfront.com/> (дата звернення:18.10.2024)
48. Фронт визволення тварин. URL: <https://www.peta.org/about-peta/faq/whats-petas-position-on-the-animal-liberation-front-alf/> (дата звернення: 18.10.2024).
49. Annual report 2023. Interpol, 2023. 36 с.
50. Report on the state of effectiveness and compliance with the FATF standards. 2022. 56 с.
51. BBC News. Brics: What is the group and which countries have joined?. BBC Home - Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio. URL: <https://www.bbc.com/news/world-66525474> (дата звернення: 21.06.2024).

52. Bundesministerium des Innern und für Heimat. Rechts-extremismus. Bundesministerium des Innern und für Heimat. URL: <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/sicherheit/extremismus/rechtsextremismus/rechtsextremismus-node.html> (дата звернення: 20.06.2024).
53. Community of Sahel-Saharan States (CEN-SAD). ECFR. URL: <https://ecfr.eu/special/african-cooperation/censad/> (дата звернення: 21.06.2024).
54. Counter terrorism Bueraus. State Gov. URL: <https://www.state.gov/bureaus-offices/under-secretary-for-political-affairs/bureau-of-counterterrorism/> (дата звернення: 29.06.2024).
55. Country Reports on Terrorism 2022: Argentina. U.S. Department of State. URL: <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2022/argentina/> (дата звернення: 21.06.2024).
56. Country Reports on Terrorism 2022: Brazil. U.S. Department of State. URL: <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2022/brazil/> (дата звернення: 21.06.2024).
57. Country Reports on Terrorism 2022: Egypt. U.S. Department of State. URL: <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2022/egypt/> (дата звернення: 21.06.2024).
58. Country Reports on Terrorism 2022: Saudi Arabia. U.S. Department of State. URL: <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2022/saudi-arabia> (дата звернення: 22.06.2024).
59. Country Reports on Terrorism 2022: South Africa. U.S. Department of State. URL: <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2022/south-africa> (дата звернення: 20.06.2024).
60. Country Reports on Terrorism 2022: UAE. U.S. Department of State. URL: <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2022/uae> (дата звернення: 22.06.2024).
61. European Counter Terrorism Centre - ECTC | Europol. Europol. URL: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc>

62. European Union terrorism situation and trend report 2022. Luxembourg. 94 с.
URL:
https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Tesat_Report_2022_0.pdf
63. Europol Review 2015. Home | Europol. URL:
https://www.europol.europa.eu/annual_review/2015/terrorism.html (дата звернення: 11.10.2024).
64. Editors of Encyclopaedia Britannica. ETA | Basque Separatism, Conflict, & Attacks. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/ETA> (дата звернення: 11.10.2024).
65. European Union terrorism situation and trend report 2022. Luxembourg. 94 с.
URL:
https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Tesat_Report_2022_0.pdf (дата звернення: 24.10.2024).
66. Europol Review 2015. Home | Europol. URL:
https://www.europol.europa.eu/annual_review/2015/terrorism.html (дата звернення: 11.10.2024).
67. Fight against terrorism - Meeting on combating Hamas (Paris, 13 Dec. 2023). France Diplomacy - Ministry for Europe and Foreign Affairs. URL:
<https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/israel-palestinian-territories/news/2023/article/fight-against-terrorism-meeting-on-combating-hamas-paris-13-dec-2023> (дата звернення: 19.06.2024).
68. Front Page - Terrorist Financing Targeting Center (TFTC). Terrorist Financing Targeting Center. URL: <https://www.tftc-istehdaf.org/> (date of access: 22.06.2024).
69. Global Counterterrorism Forum (GCTF) - Home. Global Counterterrorism Forum (GCTF) - Home. URL: <https://www.thegctf.org/> (дата звернення: 20.10.2024)
70. Global Counterterrorism Forum. GCTF - Home. URL: <https://www.thegctf.org/> (дата звернення: 21.06.2024).

71. Home - Hedayah Website. Hedayah Website. URL: <https://hedayah.com/> (дата звернення: 22.06.2024).
72. Home | Europol. Europol. URL: <https://www.europol.europa.eu/>
73. Islamic Revolutionary Guard Corps-Qods Force (IRGC-QF) – Rewards For Justice. Rewards For Justice – Stop a Terrorist and Save Lives. URL: <https://rewardsforjustice.net/rewards/islamic-revolutionary-guard-corps-qods-force-irgc-qb/> (date of access: 22.06.2024).
74. Jenkins J. P. Red Army Faction | History, Members, & Facts. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/Red-Army-Faction> (дата звернення: 11.10.2024)
75. Jenkins J. P. Red Brigades | Italian militant organization. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/Red-Brigades> (дата звернення: 10.10.2024).
76. NPA. NPA Home | NPA. URL: <https://www.npa.gov.za/> (дата звернення: 20.06.2024).
77. OAS Structure. OAS. URL: <https://www.oas.org/ext/en/main/oas/our-structure/agencies-and-entities/cicte-committee> (дата звернення: 27.06.2024).
78. Organization of American States. OAS. URL: <https://www.oas.org/en/> (дата звернення: 27.06.2024).
79. Profiles on counter-terrorist capacity of Germany. Council of Europe. 2016. URL: <http://www.coe.int/terrorism> (дата звернення 20.06.2024)
80. Protection of constitutional democracy against terrorist and related activities act : Act of 20.05.2005 р. № 33.
81. SAPS Internet. Home page of the SAPS Internet. URL: <https://www.saps.gov.za/> (дата звернення: 20.06.2024).
82. Security Council - Counter-Terrorism Committee (CTC). UN. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/ctc/> (дата звернення: 20.10.2024).
83. Sitio Oficial del MERCOSUR. MERCOSUR. URL: <https://www.mercosur.int/> (дата звернення: 21.06.2024).
84. Terrorism. FBI. URL: <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism> (дата звернення: 18.10.2024).

85. Terrorism: France's International Action. France Diplomacy - Ministry for Europe and Foreign Affairs. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/security-disarmament-and-non-proliferation/terrorism-france-s-international-action/> (дата звернення: 18.06.2024).
86. The African Center for the Study and Research on Terrorism. caert. URL: <https://www.caert.org.dz/about-us/> (дата звернення: 29.06.2024).
87. The Association of Southeast Asian Nations. ASEAN. URL: <https://asean.org/our-communities/asean-political-security-community/peaceful-secure-and-stable-region/counter-terrorism/> (дата звернення: 28.06.2024).
88. The Editors of Encyclopaedia Britannica. Al-Qaeda | History, Meaning, Terrorist Attacks, & Facts | Britannica. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/al-Qaeda> (дата звернення: 19.10.2024).
89. The Editors of Encyclopaedia Britannica. Corsican National Liberation Front | political organization, Corsica. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/Corsican-National-Liberation-Front> (дата звернення: 12.10.2024).
90. The Editors of Encyclopaedia Britannica. Direct Action | Urban Guerrilla, Terrorism & Anarchism | Britannica. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/Direct-Action> (дата звернення: 16.10.2024).
91. The Editors of Encyclopaedia Britannica. ETA | Basque Separatism, Conflict, & Attacks. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/ETA> (дата звернення: 11.10.2024).
92. The Editors of Encyclopaedia Britannica. Ku Klux Klan | Definition & History | Britannica. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/Ку-Клук-Клан> (дата звернення: 19.10.2024).
93. The International Criminal Police Organization. INTERPOL. URL: <https://www.interpol.int/> (дата звернення: 20.10.2024).
94. USA Department. State Gov. URL: <https://www.state.gov/policy-issues/countering-terrorism/> (дата звернення: 30.06.2024).

95. What we do. FATF. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/the-fatf/what-we-do.html> (дата звернення: 20.10.2024).

Харківський національний
Університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, пл. Свободи, 6
29 листопада 2024 року

Екзаменаційній комісії із захисту
магістерських робіт спеціальності
291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні
студії»

ЗОВНІШНЯ РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну магістерську роботу студента спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Жеребцової Тетяни Володимирівни

на тему: «Прояви та механізми протидії міжнародному тероризму в
регіонах світу».

Відомо, що одним з найбільш серйозним викликів сучасній системі міжнародних відносин є міжнародний тероризм. Його зростання становить серйозну загрозу для миру, безпеки та стабільності в усьому світі. Аналізу проявів та механізмів протидії міжнародному тероризму в регіонах світу й присвячена кваліфікаційна магістерська робота Т. В. Жеребцової.

Тема магістерської роботи, обрана авторкою, заслуговує на схвалення, а її актуальність не викликає сумніву. Робота цікава й своєчасна, оскільки вивчення тероризму в різних його формах дозволяє не тільки глибше зрозуміти його причини, але й розробляти ефективні стратегії протидії для забезпечення міжнародної та національної безпеки.

Магістерська робота Т. В. Жеребцової має чітко побудовану структуру і в повній мірі відповідає змісту. Вона складається з трьох розділів. Перший розділ присвячено висвітленню теоретико-методологічних основ та джерельної бази дослідження проблеми міжнародного тероризму. У другому розділі проаналізовано історичні особливості формування та еволюції тероризму, зокрема ісламський тероризм як глобальна проблема. У третьому розділі проведено порівняльний аналіз регіональних підходів до протидії тероризму в Європі, АТР, Африці, Близькому Сході та Латинській Америці, розглянуто роль регіональних організацій у протидії тероризму. Як слушно зазначає авторка, «боротьба з тероризмом є комплексною і потребує координації між державами, регіональними організаціями та міжнародними структурами» (с. 67).

Матеріал в роботі викладено з дотриманням внутрішньої логіки, між розділами існує логічний взаємозв'язок.

Робота не містить істотних недоліків, а сама Жеребцова Т. В. може бути допущений до захисту та заслуговує на оцінку «відмінно» (дев'яносто три).

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин та логістики
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Марченко І. С.

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики та туристичного бізнесу

ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

на кваліфікаційну магістерську роботу студента спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Жеребцової Тетяни Володимирівни

на тему: «Прояви та механізми протидії міжнародному тероризму в
регіонах світу»

29. 11. 2024

Жеребцова Тетяна Володимирівна вчасно підійшла до написання кваліфікаційної магістерської роботи, постійно відвідувала консультації за графіком, уважно дослухалася до порад керівника, виявила себе як старанна здобувачка вищої освіти, яка має схильність до наукового пошуку. Жеребцова Т. В. обрала об'єктом свого дослідження актуальну тему – прояви та механізми протидії міжнародному тероризму в регіонах світу, що помітно впливає на сучасну світову політику.

Під час роботи над темою авторка опрацювала великий обсяг джерел, періодичної наукової літератури та монографічного матеріалу з даної тематики, що дало можливість розкрити теоретико-методологічні основи і джерельну базу дослідження, проаналізувати історичні особливості формування та еволюцію тероризму, сучасну динаміку міжнародного тероризму як глобальної проблеми. Особлива увага приділена аналізу сучасних стратегій боротьби з терористичними загрозами, що застосовуються на міжнародному, регіональному та національному рівнях. У роботі проведено порівняльний аналіз регіональних підходів до протидії тероризму в Європі, АТР, Африці, Близькому Сході та Латинській Америці. Визначено, що «ісламський тероризм є однією з найсерйозніших загроз глобальній безпеці», а для протидії цьому виклику «необхідний комплексний підхід», «вдосконалення методів та інструментів протидії, зокрема через інтеграцію нових технологій і спільних стратегій» (с. 40, 66).

Зміст роботи, як і її оформлення, не викликають суттєвих зауважень. Матеріал в роботі викладено з дотриманням внутрішньої логіки, між розділами існує логічний взаємозв'язок. Мету дослідження було досягнуто, завдання, які поставлено на початку роботи, розв'язано в повній мірі.

Результати та висновки дослідження є обґрунтованими, спираються на цікавий фактичний матеріал, мають практичну спрямованість.

Вважаємо, що є всі підстави рекомендувати магістерську роботу Жеребцової Т. В. до захисту в Державній екзаменаційній комісії.

Науковий керівник :
доктор історичних наук,
професор

Лиман С. І.